

RIIGIKOGU

IV koosseis.

V istungjärk.

98. koosolek.

21. novembril 1930.

Sisu:

1. Tervitused.
2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.
3. M. Martna küsimine Vabariigi Valitsusele tööpuuduse vastu võitlemise asjas ning Hariduse- ja sotsiaalministri vastamine küsimisele.
4. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele „Meremeeste Kodu“ maja üleandmise kohta raudteevalitsusele ja Teedeministri vastamine küsimisele.
5. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele 14 tuletorni ametkonna üleviimise kohta Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla ja 52 tuletorniteenija vallandamise kohta.
6. Vabariigi Valitsuse vastamine L. Johanson'i küsimisele Tartu metalli- ja masinatööstuse kohta.
7. Vabariigi Valitsuse vastamine E. Kingu küsimisele tööpuuduse lahendamise asjas.
8. Vabariigi Valitsuse nõudmine, anda tagasi Tolle põhitariifide §§ 55, 57 ja 88 muutmise ja täiendamise seaduseelnõu.
9. Vabariigi Valitsuse nõudmine, anda tagasi Tolle põhitariifide §§ 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seaduseelnõu.
10. Raudteede seadus — I lugemisel.
11. Korterite aktsiaseltside seadus — I lugemisel.
12. Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
13. Tsekiseaduse §§ 9 ja 10 muutmise seadus — III lugemisel.
14. Eesti ja Hollandi laevamöötkirjade vastastikku tunnustamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.
15. Seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
16. Põllutöölise seadus — I lugemisel.

Koosoleku avab Esimees K. Einbund kell 17.15 min.

Sekretäri kohal sekretär A. Schulbach.

1. Tervitused.

Juhataja: Riigikogu Esimees saatis Läti seimi esimehele Läti Vabariigi aasta-

päeva puhul järgmise telegrammi: „Tema ekstsellentsile Läti seimi esimehele dr. Pauls Kalnins'ile. Riia. Liitriigi Läti kahe-teistkümnenda aastapäeva puhul õnnitlen Teid, härra president, ja Teie kaudu Läti seimi enese, samuti ka Riigikogu poolt. Palun uskuda, et Eesti Riigikogu jälgib healmeelil oma sõbra ja liitlase aasta-aastalt kasvavat suurt ülesehitavat tööd oma riigi hüvanguks, olles teadmises, et mõlemapoolsed töötulemused kindlustavad meie vastastikku armastatud maade ja rahvaste kauni tuleviku. Einbund, Riigikogu Esimees.“

Sellele telegrammile tuli Läti seimi esimehelt järgmine vastus: „Tema ekstsellentsile, härra Einbund'ile, Riigikogu Esimehele. Tallinn. Oma ja seimi nimel tänan südamest Teid ja Riigikogu lahkete õnnesoovide eest Läti 12. iseseisvuse-päeva puhul. Meie liitlase rahva truud sõprus ja solidaarsuse tunded on tõesti kindlaim nõu meie ühise parema tuleviku kindlustamiseks. Dr. Pauls Kalnins, seimi esimees.“ (Kä t e p l a k s u t a m i n e.)

2. Teatamine komisjonidesse antud seaduseelnõudest.

Sekretär: Riigikogu juhatus andis:

1. tsiviilkohtupidamise seaduse teise raamatu esimese jao täiendamise ja muutmise seaduse üldkomisjoni;

2. kohtumaksude ja -kulude seaduse muutmise seaduse üldkomisjoni;

3. Kreenholmi puuvillasaaduste manufaktuuri osaiühisusele veejõujaama laiendamise ja energia edasiandmise kontsessiooni põhilause seaduse rahaasjanduse komisjoni, seisukoha võtmiseks üldkomisjoni;

4. Eesti Vabariigi 1930/31. a. kulude ja tulude lisaelarve nr. 1 arvel eelkrediitide määramise seaduse nr. 2 rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu.

3. M. Martna küsimine Vabariigi Valitsusele tööpuuduse vastu võitlemise asjas ning Hariduse- ja sotsiaalministri vastamine küsimisele.

M. M a r t n a (stp, loeb): Kas Vabariigi Valitsus kavatses tarvitusele võtta mõjuvaid abinõusid tööpuuduse vastu võitlemiseks, eriti aga tööpuuduse vastu kinnita-

mise seaduse maksmapanemisega juba ligemal ajal, et tööpuuduse all kannatajad vähemalt tulevast, s. o. 1931. a. sügisest peale seaduslikust kindlustusest tuge võiksid leida?

Hariduse- ja sotsiaalminister J. H ü n e r s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Härra rkl. Martna küsimisele on mul au Vabariigi Valitsuse nimel vastata järgmist. Vabariigi Valitsus kavatseb tööpuuduse vastu võitlemiseks mõjuvaid abinõusid tarvitusele võtta ja tahab seda õige kiiresti teha avalikkude tööde korraldamisega. Kas ka tööpuuduse vastu kindlustamist korraldada, seda küsimust Vabariigi Valitsus uurib, kuna praeguse majandusliku depressiooni ajal tõesti raske on seda küsimust otsustada, veel vähem sellele jaatavalt vastata. Seda enam ei saa ka Vabariigi Valitsus ennast mingi tähtjaga siduda, kunas ta tööpuuduse vastu kindlustamise seaduseelnõu võiks esitada.

4. O. Gustavson'i küsimine Vabariigi Valitsusele „Meremeeste Kodu“ maja üleandmise kohta raudteevalitsusele ja Teedeministri vastamine küsimisele.

O. Gustavson (stp, loeb): Kas vastab tõele kuuldus, et endist ühingu „Meremeeste Kodu“ maja, mis praegu Pikalaenu panga oma, kavatsetakse anda üle raudteevalitsusele ja jätta „Meremeeste Kodu“ peavarjuta?

Teedeminister A. J ü r m a n: Vabariigi Valitsus ei ole seda küsimust kaalunud.

Sekretäri kohale asub sekretäri teine abi
O. Gustavson.

5. Vabariigi Valitsuse vastamine arupärimisele 14 tuletorni ametkonna üleviimise kohta Teedeministeeriumi alt Kaitseministeeriumi alla ja 52 tuletorniteenija vallandamise kohta.

Teedeminister A. J ü r m a n: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on au Vabariigi Valitsuse nimel vastata arupärimisele, mille rkl-ed Mihkelson, Gustavson ja Käerner esitanud. Küsimusele, kas Vabariigi Valitsus on kaalunud tuletorni ametkonna Kaitseministeeriumi alla viimise rahalist, tehnilist ja merekaubanduslikku tagajärge, peab vastama jaatavalt ja järgmiselt:

1) Rahaliselt annab osaline tuletornide teenimise üleandmine kaitseväelastele veeteede valitsuse ja merejõudude palkade alal kokkuhoidu ümmarguselt 25.000 krooni.

2) Tehniliselt on küsimus nii korraldatud, et aparaaturide ja jõusiseseadete tegevuses ei saa mingit korratust ette tulla, sest motoristid-eraisikud jäävad kohale, ja igasse tuletorni jääb ka üks eraisik, kes tulede aparaatuuriga täiesti tuttav, ja ka ülejateenijate väljaõpe on praegu lõpetatud, ning kus see veel lõpule viidud ei ole, seal püsivad endised ülevaatajad ajutiselt kohal.

Peab juurde lisama, et osa tuletornide ülevaatajaist jääb kohale, näiteks Vormsi ja Vilsandi, kuna teine osa ülevaatajaid-üleajateenijaid on püsinud tuletornide juures aastaid ja paratamatult sideteenistuse juures süvenenud ka tuletornide teenistusse, nii et nende teadmiste viimistlemine ei tee suuri raskusi.

3) Tuletornide sisemise teenistuse korraldamine merekaubanduse peale ei või mingit mõju avaldada, sest tuletornide järelevalve, varustamine, remont ja korraldamine jääb ka edaspidi veeteede valitsuse kätte.

Neid küsimusi on ka kaubandus-tööstuskoja sadama ja merekaubanduse komisjon kaalunud ja tulnud allloendatud otsusele. Peab ütleva, et selles komisjonis on esitatud kõik asjasthuvitatud ringkonnad ja ta tuleb lugeda selles küsimuses küllaldaselt kompetentseks. Vastuvõetud resolutsioon kõlab järgmiselt: „Koja sadama ja merekaubanduse komisjon, läbi kaaludes igakülgselt 14 tuletorni teenijaskonna komplekteerimist mereside meeskonnaga ja ära kuulates vastavate asutuste juhtide ligemaid seletusi tuletornide teenimise ja üldkorralduse kohta uue kava alusel, ning arvesse võttes, et uue korra järele: a) tuletornide tehniline korraldus, järelevalve, varustus ja remondid jäävad edasi veeteede valitsusele, kes endiselt juhib ja korraldab tuletornide ja meremärkide ning navigatsioonilise informatsiooni (ilmateated, jääteated j. n. e.) küsimusi; b) reform puudutab ainult osa tuletornide puhtisemist vahiteenistust, mille juures koosseisudest jääb kohale osaliselt vana teenijaskond; c) uues teenijaskonnas on juhtivateks jõududeks isikud, kes juba kauemat aega on olnud tuletornide tegevuse juures; d) senise korra juures on juba osa kohuseid täidetud tuletornides asuva sidemeeskonna poolt; e) tarbekorral võimaldatakse ka vanadele tuletornide juhtidele edasitöötamist uues teenijaskonnas; f) vastavate vastutavate ametkondade kinnituse järele see reorganiseerimine garanteerib täiesti tuletornide asjakohast tegevust; g) viimastel aastatel ühe tähtsama tuletorni teenimine kaitsevää meeskonna poolt on täiesti rahuldavalt

teostatud — Ruhno — tuli üksmeelsele otsusele, et sellele reorganiseerimisele tuleb vaadata kui kokkuhoiu mõttes ettevõetud tulebornide teenijaskonna puhtsisemisele ümberkorraldusele, mis eeltoodud asjaolusid arvesse võttes ei tohiks avaldada mõju tulebornide asjakohasele funktsioneerimisele ning tulebornide kaudu käivale teadeteandmisele ja signalisatsioonile kaubandusliku meresõidu otstarbel.“

Edasi on teine küsimus, nimelt: kus käsitatakse seda korda, kas uue määruse järgi krediitide ülekandmine vastab meie eelarve seadusele? Siin oleks mul järgmist ette kanda. RT nr. 78 k. a. väljakuulutatud määrus tulebornide teenimise Kaitseministeeriumile panemiseks j. n. e. vastab täielikult Riigi eelarve seadusele, sest tulebornid jäävad endiselt Teedeministeeriumi valdamisele ja valitsemisele, ainult nende teenimine pannakse Kaitseministeeriumile, seepärast peavad kõik selle teenimisega seotud kulud vastavalt tasutama, nagu määruse §§ 8, 9 ette näevad. Kulud kantakse Teedeministeeriumi eelarvest üle Kaitseministeeriumi eelarvesse krediitide uuendamise teel, nagu eelarve seaduse § 38 põhjal maksmapandud määrus kassa korra kohta riigi kulude alal § 45 p. 2 seda ette näeb, ja nimelt: krediitide uuendamiseks arvatakse järgmised tagasimaksud: summad, millega tasutakse teistele riigiasutustele nende krediitide arvel tehtud kulud. Arupärijad rõhutavad Riigi eelarve seaduse §§ 8 ja 35 rikkumist, mis aga tegelikult ei ole aset leidnud, sest kõik tulebornide ülalpidamisega seotud krediidid on koondatud Teedeministeeriumi eelarvesse ja tarvatakse § 35 kohaselt eelarves ettenähtud kulude katteks. Krediitide ümberpaigutamist siin mingit ei ole, nagu eelpool näidatud, sest Kaitseministeeriumile tasutakse krediitide uuendamise teel Teedeministeeriumi valdamisel ja ülalpidamisel olevate tulebornide teenimisega seotud kulud.

Vastuseks kolmandale küsimusele oleks mul teatada, et Vabariigi Valitsus katsub vabanevatele kauaaegsetele tulebornide meeskondadele võimaluse piires uusi teenistusekohti võimaldada, ja nagu üleval nimetatud, jääb üks osa paigale, ning praegusel momendil püsib kuni kevadeni kohadel endistest teenijatest 39 ja lõplikult jääb kohale mitte alla 20 inimese, seega 52 teenija vallandamisest ei ole juttu, vaid arv kahaneb 32-le, ja ka neist 32-st on juba 4 inimesele kohad muretsetud ja ka mõne teise paigutamiseks on väljavaateid olemas. Peale selle on paljud, kellel on võimalus erateenistust leida. 5 inimest läheb veel

pensionile. Peab aga ütleva, et ei saa mingit koondamist läbi viia ilma, et meie ei vähendaks ega vabastaks kohtadelt ametnikke. Neid kaht nõudmist ei saa ühendada, — üheltpoolt on üldine nõue ka Riigikogus, et riigi eelarvet vähendataks, ja kui seejuures seatakse üles nõudmine, et ühtki teenijat ega ametnikku ei tohi vabastada, siis vaevalt leidub niisugust isikut, kes kaht ala võiks ühendada — koondada, mitte ühtki lahti lastes.

Mis puutub üksikutesse väidetes, mida arupärijad oma arupärimise põhjenduse kõnes ette toovad, siis ei ole tarvilik kõigi nende väidete juures peatuda, ja puudutan ainult üksikuid. Väide, et kapten Dampf on ainuke mees, kes võib tuleborni ameti eesotsas seista, on liialdus, on ühe isiku võimete ülehindamine ja teiste võimete alahindamine. Kindlasti on meil isikuid, kes võivad seda ülesannet hästi ja rahuldavalt täita.

Mis puutub Kihnu tuleborni ülevaatajasse, siis peab tähendama, et pikaajalise tegevuse järele on ta tervise kaotanud ja saanud reumatismi. Praegusel korral läheb ta pensionile, saades peaaegu täieliku pensioni. Tema asemele on määratud Kokskärist vallandatav ülevaataja. Kihnu tuleborniteenija koht kaotatakse, sest tulebornis saab uue automaattule tõttu teenijata läbi.

Arvamine, et tulebornide meresidepostidele tuleb toidumoon Tallinnast vedada, ei ole õige, sest nad saavad toiduraha ja hoolitsevad toidu muretsemise eest kohapeal ise, ilma et neile Tallinnast toidumoon oleks tarvis laevadega kohale vedada.

Väide, et kaitseväelastel, eriti ajateenijatel oleks raske täita kõiki tulebornide teenistusega seotud ülesandeid, ei ole õige ega põhjendatud, sest nagu eelpool seletatud, jäävad ajateenijatele puht valve ülesanded, ja nendega saavad nad küllalt hästi toime.

Ka see, et see võiks raskusi teha, kui üksikud teenijad alluvad kahele ministeeriumile, ei ole ka küllalt põhjendatud, kuna ma võiksin ette tuua sarnase näite, kus üks teenija allub rohkem kui ühele ministeeriumile, näiteks Ruhno saare tuleborni ülevaataja peab peale oma otsekoheste ülesannete täitma veel politsei, posti- ja tollivalitsuse ülesandeid, seega allub ta viiele ministeeriumile ja on seni väga rahuldavalt kõiki neid ülesandeid täitnud.

Lõpuks pean tähendama, et Eesti tulebornide ja kaldamärkide arv ulatub 160-le. Neist on valgustatud üksusi 116, inimvalve all 58 üksust. Neist jääb 16 üksust sõja-

välise valve alla, seega 14 tuletorni sise-
mise teenistuse ümberkorraldamine ei te-
kita veel sarnast revolutsiooni tuletornide
teenistuse alal, mille läbi võiksid tuletor-
nide teenijad kannatada ja see hädaohtli-
kuks muutuda merekaubandusele ja lae-
vade liikumise julgeolekule.

Juhataja: Rkl. M. Martinson tegi
käesoleva päevakorra-punkti kohta ettepa-
neku:

„Riigikogu, ära kuulates Vaba-
riigi Valitsuse vastuse arupärimisele
14 tuletorni ametkonna üleviimise
kohta Teedeministeeriumi alt Kait-
seministeeriumi alla ja 52 tuletorni-
teenija vallandamise kohta, läheb
päevakorras edasi.“

M. Mihkelson (stp): Arupärijate
nimel teatan, et arupärijad ei ole härra Tee-
deministri vastusega käesolevale arupäri-
misele rahuldatud. Seepärast teen ettepa-
neku,

pidada läbirääkimised Vabariigi Va-
litsuse vastamise puhul arupärimi-
sele 14 tuletorni ametkonna ülevii-
mise kohta Teedeministeeriumi alt
Kaitseministeeriumi alla ja 52 tule-
torniteenija vallandamise kohta järg-
misel arupärimis-koosolekul.

Ettepanek võetakse vastu.

6. Vabariigi Valitsuse vastamine L. Johan- son'i küsimisele Tartu metalli- ja masina- tööstuse kohta.

Majanduseminister J. Zimmernan:
See küsimus tuleb lähemal ajal riigi majan-
dusenõukogus arutamisele ja seal saab ole-
ma küsimuse kohta pikem referaat, arvan,
et täna ei ole tarvidust selle küsimuse juu-
res peatuda.

7. Vabariigi Valitsuse vastamine E. Kingu küsimisele tööpuuduse lahendamise asjas.

Majanduseminister J. Zimmernan:
Tööpuuduse lahendamiseks on Vabariigi
Valitsus Riigikogule krediidiküsimisega esi-
nenud, seaduseelnõu on praegu komisjo-
nis.

8. Vabariigi Valitsuse nõudmine, anda ta- gasi tolli põhitariifide §§ 55, 57 ja 88 muut- mise ja täiendamise seaduseelnõu.

Juhataja: Selle päevakorra-punkti
juures teeb Majanduseminister ettepaneku:

„Riigikogu otsustab:
anda tagasi Vabariigi Valitsusele

tollis põhitariifide §§ 55, 57 ja 88
muutmise ja täiendamise seaduseel-
nõu.“

Ettepanek võetakse vastu.

9. Vabariigi Valitsuse nõudmine, anda ta- gasi tolli põhitariifide §§ 183, 187, 188 ja 199 muutmise ja täiendamise seaduseelnõu.

Juhataja: Selle päevakorra-punkti
juures teeb Majanduseminister ettepaneku:

„Riigikogu otsustab:
anda tagasi Vabariigi Valitsusele
tollis põhitariifide §§ 183, 187, 188
ja 199 muutmise ja täiendamise sea-
duseelnõu.“

Ettepanek võetakse vastu.

10. Raudteede seadus — I lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja O.
Kask.

Üldkomisjoni kaasaruandja J. Holberg'i
puudumisel kaasaruandja ülesannetes kom-
isjoni abiesimees J. Klement.

Aruandja O. Kask: Raudteede seadus
esitab Riigikogule täpselt kaks aastat ta-
gasi. Seadus on põhjalikult kaalumisel
olnud Riigikogu rahaasjanduse komisjonis
ja vahepeal ka üldkomisjonis. Uue raud-
teede seaduse aluseks on võetud meil seni-
maksev Vene üldine raudteede seadus. Sel-
les on aga tehtud meie olude kohaselt tar-
vilikud parandused. Nende paranduste te-
gemisel on peetud silmas ühest küljest
muutunud üldist riiklikku olukorda ja meie
seaduseandluse poolt tehtud osalisi muu-
datusi raudteede seaduses endas; samuti
on peetud silmas vahepeal antud raudtee-
asjandusse puutuvaid uusi seadusi, millest
eriti nimetada tuleb tariifinõukogu seadust.
Teisest küljest on arvesse võetud Berni
rahvusvahelist raudtee konventsiooni.

Seaduseelnõus ettevõetud parandused,
võrreldes senise üldise raudteeseadusega
väljenduvad peamiselt järgmisel.

Seaduseelnõust on jäetud välja: 1) sea-
duse määrused, mis meie muutunud riik-
likule olukorrale ei vasta või selle juures
tarvilikud ei ole; 2) seaduse määrused,
mis oma iseloomu poolest niisugused, et
aegajalt vajavad muutmist ja uuesti korral-
damist ning seepärast peavad kuuluma tari-
ifiimääruste hulka; seejuures on ka välja
jäetud kõik need seaduse määrused, mis
tariifinõukogu seaduse alusel jäävad tarii-
finõukogu asjaks.

Seaduseelnõusse on võetud juurde mõ-
ned täiendavad määrused, mis on nõuta-

vad, silmas pidades liikumise ajal elujõuliseks saanud uuendusi, näiteks otseühenduslikud veod raudtee ja veeteede kaudu. Ka on seaduseelnõusse võetud mõned määrused, mis seni maksivad olid raudteeseaduse alusel väljaantud Teedeministri määrustena. Samuti on raudteede ekspluateerimise seaduseelnõusse võetud 1916. aastal maksmapandud määrused raudteeteenijate eriliste õiguste kohta julgeoleku ja korra kindlustamiseks raudteel.

Peale selle on üldse tehtud sisulisi parandusi, eriti aga Berni konventsiooniga kokkukõlla viimiseks.

Raudteede ekspluateerimise seaduseelnõu juures rahaasjanduse komisjonis kolmel lugemisel on üksikuid muudatusi ja parandusi tehtud.

Kõigepealt jäeti pealkirjast välja sõna „ekspluateerimise“ ja võeti pealkirjaks: „Raudteede seadus“.

Sisuliselt suuremaulatuslikud muudatused Vabariigi Valitsuse eelnõus on järgmised:

§ 7. Piirati maksuta sõidupiletite arvu raudteeteenistuses seisvate isikute perekondadele 6 piletit peale aastas ja kustutati priipiletite saajate nimekirjast Punase Risti ja vigastatud sõjameeste ühingu esindajad. Juurde võeti priipiletite andmise võimalus ekspluateerimisega seotud erilepingutes ettenähtud juhtudel, arvesse võttes, et raudteel tuleb otseühenduse lepinguid sõlmida ja läbikäimise võimaldamiseks vastastikusel alusel priipileteid anda.

Samuti võimaldati esialgu rahaasjanduse komisjonis igale päevalehe toimetusele üks priipilet, kuna ajakirjanikkudel tihtipeale informatsiooni saamiseks tuleb sündmuse kohale sõita.

Üldkomisjon kustutas priipiletitest teatud osa, kuna rahaasjanduse komisjon uuesti, üldkomisjoni ettepanekut kaaludes, jättis üles vähemalt igale kolm korda nädalas ilmuvale ajalehele ühe priipileti, kuna välja jäid Punase Risti ja vigastatud sõjameeste ühingu esindajad. Siis võeti juurde võimalus, et priipiletid antakse ka raudteeteenijate lastele algkoolis käimiseks, mitte kõigile lastele, vaid algkooli õpilastele. Samuti kui raudteeteenijate perekonnad 6 priipiletit aasta kohta saavad, saavad seda ka raudtee pensionärid ja nende algkoolis käivad lapsed.

Suuri vaidlusi komisjonides tekitas § 17. Siin on ette nähtud teatud ülejäägid, mis tekivad raudteedel, kui pagas on raudteele seisma jäänud ja oksjonil ära müüakse, samuti on ette nähtud ülejäägid rohkemvõtetest ja lunamaksudest. Ülejää-

gid olid ette nähtud raudteelaste hoolekande otstarbeks, raudteelaste kodu erifondi jaoks. Rahaasjanduse komisjon esialgul kustutas need summad ja selle paragrahvi, kuna üldkomisjon uuesti restaureeris Vabariigi Valitsuse ettepaneku, ja teistkorda pärast seaduse üldkomisjonist tagasitulekut rahaasjanduse komisjon ühines üldkomisjoni ja valitsuse ettepanekuga, nii et uuesti restaureeriti raudtee hoolekande heaks minevad summad, välja arvatud rohkemvõtted.

§ 88-ga, mis rohkemvõtted annab raudteele hoolekande otstarbeks, rahaasjanduse komisjon teistkorda ei ühinenud, nii et need summad, mis sealt tulevad, lähevad riigi tuludeks.

Siis tehti muudatus ses mõttes, et kui kõrgemas klassis on vabu kohti ja alamas klassis enam ei ole, siis on jaamaülemal õigus igas jaamas reisijaid lubada minna alama klassi piletiga kõrgemasse klassi ilma vaheraha tasumata, kuna seaduseelnõu, mis valitsuse poolt tuli, võimaldas seda ainult sõlmejaamades. Ei peetud kohaseks vaba koha puudumisel reisijaid maha jätta, kui kõrgemas klassis ruumi on.

Suurem muudatus tehti § 133 juures, nimelt § 133 redigeeriti täiesti ümber ja jaotati selle sisu kuueks paragrahviks. Seejuures tehti järgmised sisulised muudatused: 1) Vähendati kauguse määrasid, mis eelnõus olid ette nähtud raudtee läheduses ehitiste püstitamisel; 2) kustutati keeld, puid ja põõsaid istutada raudtee maa-ala läheduses, pidades seda asjatuks kitsenduseks; 3) nähti ette, et sarnasel korral, kui enne raudtee ehitamist tekkinud ehitised tulevad kõrvaldada ja omanikuga kahjutasu asjus kokkuleppele ei jõuta, võidakse vastav varandus raudteele võõrandada üldseadustes ettenähtud korras, sest ei peetud soovitatavaks, et raudtee ainult ehitised võõrandab, aga maa võõrandamata jätab.

Samuti täiendati § 137, mille järgi õ ajal rongilt kõrvaldatud reisijad võivad ka jaamaruumide kinnioleku ajal neis viibida.

Suuremad vaidlused tekkisid komisjonides ülesõidukohtade ehitamise ja vastutuse juures. Nimelt üldkomisjon kustutas Vabariigi Valitsuse ettepanekust selle löike, kus tähendati, et riik ei vastuta ülesõidukohtadel ettetulnud õnnetuste eest, mis esialgu rahaasjanduse komisjonis vastuvõtmise leidis, kuid pärast ühines viimane üldkomisjoni seisukohaga.

Siis on terve rida tehnilisi parandusi. Lugupeetud Riigikogu liikmetele on kõik need parandused, mis rahaasjanduse komisjonis esialgselt tehti, kui seaduseelnõu

III lugemisel vastu võeti, siis üldkomisjoni parandused ühes seletuskirjaga ja edasi seletuskiri ning parandused, mis rahaasjanduse komisjon tegi lõplikult üldkomisjoni ettepanekuid arutades —, need kõik on lugupeetud Riigikogu liikmetele paljundatult kätte saadetud. Arvan, et oleks liigne tervet seaduseelnõu veel üksikasjalikult puudutama hakata, see on suur kapitaalne eelnõu. Selle vastuvõtmine on tähtis, et selle põhjal juba raudteevalitsus, Teedeminister ja Vabariigi Valitsus terve rea määrusi saaksid anda. Valitsuse eelnõus oli ette nähtud, et seadus hakkab maksma 6 kuud pärast selle vastuvõtmist Riigikogu poolt. Komisjon on seda muutnud ja võtnud, et seadus hakkab maksma 1. aprillil 1931. aastal. See on tarvilik seks, et oleks kindel tähtaeg, ja kui seadus enne jõuluid vastu võetakse, saaksid Vabariigi Valitsus, Teedeminister ja raudteedirektor vastavad määrused seaduse täitmiseks ette valmistada ja maksma panna.

Ühtlasi on ette nähtud ja üles loetud üksikasjalikult viimases paragrahvis kõik seadused ja määrused, mis raudteede seadusega maksvuse kaotavad. Valitsuse eelnõus oli öeldud, et Vene Üldine raudteeseadus XII köites kaotab maksvuse, kuid komisjon võttis siis lisaks ka hilisemad muudatused ja muutmise seadused, mis endise raudteeseadusega ühenduses olnud.

Teen ettepaneku,
raudteede seadus I lugemisel vastu võtta.

Kaasaruandja J. K l e s m e n t: Üldkomisjon on arutuseloleva eelnõu läbi vaadanud juriidilisest seisukohast, teinud temas rea parandusi ning tunnustanud eelnõu juriidiliselt vastuvõetavaks. Lahkumine üld- ja rahaasjanduse komisjoni vahel on mõnes üksikus küsimuses, ning üldkomisjoni aruandja ülesanne on vastavaid parandusi esitada teisel lugemisel. Ühinen rahaasjanduse komisjoni aruandja ettepanekuga, eelnõu I lugemisel vastu võtta.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

11. Korterite aktsiaseltside seadus — I lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja M. P u n g: Ausatud Riigikogu liikmed! Viimasel ajal on Eestis tekkinud kaunike hulk uusi ühismaju. Arvatavasti saab olema ka tulevikus kavatsusi niisuguseid maju ehitada, kuid takistuseks sellele ehituseviisile on

see, et puudub vastav seadus, mis niisugused kollektiivid majade ehitamisel seaduslikult korraldaks. Igatahes oleks soovitatav, et seaduslikust küljest saaks edendatud niisugune majadeehitamise viis, nagu on meie naabermaades, eriti Soomes. Soomes on sarnane kollektiivmajade ehitamine jõudsasti kaasa aidanud selleks, et korterikriisi lahendada ja moodsaid maju ehitada. Vastavalt sellele soovile on Vabariigi Valitsuse poolt esitatud käesolev seaduseelnõu, mis läbi vaadatud üldkomisjonis ja mõningate muudatustega üldkomisjoni poolt vastu võetud. Põhimõttelikult on korterite aktsiaseltsid samasugused aktsiaseltsid, nagu kõik teised aktsiaseltsid, kuid siiski oma iseäraldustega. Peavaheharilikkude aktsiaseltside ja korterite aktsiaseltside vahel seisab selles, et hariliku aktsiaseltsi aktsionär on osanik ühisvaras, kuna korterite aktsiaseltsi aktsionär on teatava varanduse reaalosa kasutaja. Nii on siis korterite aktsiaseltside aktsiad seotud teatava korterikasutamise õigusega. Ainult üksikudel juhtudel võivad lahkumine tekida aktsiaomaniku ja korteriomani vahel, ning see peab kõrvaldatud saama, milleks vastav garantii seaduses ette nähtud.

Üldkomisjon leidis vajalikuks ainult ühe tähtsama paranduse seaduseelnõusse viia, nimelt korterite aktsiaseltside maksustamise asjas. Valitsuse seaduseelnõus ei olnud ette nähtud, kuidas niisugused aktsiaseltsid tulevad maksustada ja sellest oleks neile võinud hädaoht tekkida maksustamise suhtes. Maksudevalitsus oleks võinud korterite aktsiaseltsid üldiste maksustamise seaduste alla viia, seega oleksid võinud korterite aktsiaseltsid sattuda ärimaksu alla, mis koosneb kapitalimaksust ja kasu-protsendimaksust. Selle maksu alla oleksid sattunud niisugused aktsiaseltsid, kes muud ei ole kui kinnisvara omanikud, ja seega oleksid nad asetatud raskemasse seisukorda, kui teised kinnisvara omanikud. See pärast tuli vastav parandus seaduseelnõuses võtta.

Teine küsimus oli, kuidas võtta korterite aktsiaseltside aktsiatelt tempelmaksu. Nagu teada, käivad aktsiad tempelmaksu alla 2% suuruses. Maksudevalitsus esitas siin vastuväite, et ei ole võimalik korterite aktsiaseltside aktsiaid vabastada tempelmaksust, sest aktsiad käivad käest kätte, ilma et pruugiks kinnistuselõivu maksta, millepärast ka maksudevalitsus nende aktsiate tempelmaksust vabastamise vastu oli.

Selle seisukohaga ühines üldkomisjon, vaatamata sellele, et maksustamise süstee-

mi kohaselt ei ole õige sarnane küsimuse lahendamise viis, kuid et meie maksustamise seadused ei ole kohaldatud korterite aktsiaseltsidele, siis pidi üldkomisjon selles suhtes maksudevalitsuse seisukohaga leppima.

Üldkomisjoni nimel teen ettepaneku, käesolev seaduseelnõu I lugemisel vastu võtta.

M. M a r t n a (stp): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Praegu kõneallosel elumajade ehitamise aktsiaseltsi seaduseelnõu on üks neist seaduseelnõudest, mis igatahes on tere tulemast. See on üks neist seaduseelnõudest, mis võimaldab meie äärmist kibedat korterikriisi lahendada, kui mitte ainult selle juurde ei jääda, et seadus vastu võetakse, ja siis kõik jälle soiku jääb. Kuipalju see seaduseelnõu praegust korterikriisi ilma muuta lahendada aidata võib, ja kuipalju ta tegelikult seda vähendab, on praegu võimata ette näha. Kui muud suuremat sellega ühtlasi ei kavatseta, siis on ettepanek valitsuse poolt küll nagu väike nokatäieke kaasabi korterikriisi lahendamise küsimuses. — On väga rõõmustav ja tervitatav, et selle seaduse aruandjaks on rkl. härra Pung, seesama härra Pung, kes mullu kevadel oli üüriseaduse kaotamise seaduse juures aruandjaks. Sel ajal avaldas aruandja härra Pung lootusi, et ehitustegevus pidi loomulikult hoogu saama üüriseaduse kaotamisest, ning juhtis tähelepanu sellele, et mullu, s. o. 1929. a., oli rohkesti uusi kortereid juurde ehitatud, ning arvas lootust hellitada võivat, et 1930. a. veelgi rohkem elumajade ehitataks. Minu teadmise ja äranägemise järgi ei läinud see ettekuulutus täide. Tallinnas ei olnud möödunud süvel ehitustegevus mitte suurem, vaid isegi väikesem kui mullu, s. o. 1929. aastal. Peab kahetsema, et Tallinnas ei ole ehitustegevus ka möödunud aastal pooltki seda vajadust suutnud katta, mis tegelikult elu uute korterite ehitamise alal nõuab. Täheleb, meie sammume iga aastaga ikka suuremasse ja suuremasse korterikitsikusse. — Mul oli paari päeva eest juhus lugeda artiklit, kus Inglise tervishoiuminister teatab, et praegusel ajal on paljud Inglise linnavalitsused või kogukonnavalitsused kõige suuremad majadeomanikud linnades. Täheleb, et Inglismaal ehitatakse kogukonnavalitsuste poolt kortereid võrdlemisi rikkal arvul juurde, ja seda juba pärast maailmasõja lõppu alates. Ja et erakapital, nagu teistel maadel nõnda ka Inglismaal, ehitustegevusest eemale hoiab, eemale hoiab seepärast, et korterite

üürid kapitalile nõnda kõrget intressi kindlustada ei suuda, kui erakapital mujalt saab, seepärast ei jää siis ka Inglismaal muud üle, kui kogukonna- ja linnavalitsused peavad püüdma korterite vajadust katta, olgugi mitte võib-olla sel määral kui Viinis ja Austria teistes linnades, aga ometi. Korterviletsuse ja korteripuuduse pärast on ka Inglismaal üüriseadust jällegi pikendatud, just nagu seda seadust Austrias pikendati. Meil oldi mullu muidugi ses arvamises, et üüriseaduse pikendust enam vaja ei ole, ning otsustati tuleva-aasta 1. maist üüriseadus lõplikult kaotada. Oleks loomulik olnud eeldada ja oletada, et peale selle seaduse kaotamisotsuse tegemist Vabariigi Valitsus ja meie linnade valitsused erilise hoole ja hooga oleksid uute majade, uute korterite juurdeehitamise juurde asunud. Aga meie teame, et meie Vabariigi Valitsus juba kauemat aega ses küsimuses hoopis teistsuguse pilguga, teistsuguse sihiga tegutseb: Meil on juhtsõnaks kokkuvõtte, kokkuvõtte igal alal, kokkuvõtte ka kõige vajalikumate tarvete juures. Elukorter on inimesele peale söögi ja riiete minu arvates tähtsam asi, mida inimene, mida rahvas vajab. Eesti rahvas elab juba aastakümneid, võib-olla sada aastat korterviletsuses, mis inimese heakäekäigu, tema füüsilise tervise ja ka vaimlise heakäekäigu peale suruvalt mõjub. Meie rahvast elab üle kogu maa umbes 75—80% ühetoalistes korterites. Ühetoalised korterid on meil üle Eestimaa, maal kui linnas, igast sajast korterist 74—75%. Ja kui meie oma viletsad, nõndanimetatud kahetoalised korterid juurde loeme, mis tõelikult nõndasama viletsad on kui ühetoalised korterid, siis on niisuguseid viletsaid kortereid umbes 85 saja korteri hulgas, millistes Eesti rahvas oma suures enamikus elab. Kellel juhust ja tahtmist on sisse astuda meie vanematesse majadesse, leiab meie korterikultuuri suunas sisseseadeid ja olukordi, mis näivad sada aastat või ka veel vanemad. Meie leiame, et ühe kaminaasuu ees harilikult kaks leibkonda, kaks töölisperekonda ema keedab kolmjalal, pimedas, tahmases kaminaaugus enesele süüa. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt: Neli.) Võib-olla koguni neli. Kuidas nad seal toime saavad, kuidas nad keedavad, seda võime enesele ette kujutada, kes seda just enese küüntel ei tunne. Niisuguseid olukordi leiame väga paljudes vanemates majades, ja uuemates ei ole asi ka palju parem. Võib-olla selle poolest on uuemates majades parem, et keedukolle on ühetoalises korteris kööktoas, nii et perenaine küll

üksi omaette keeta võib, aga seetõttu on toakene või korterikene veel kitsam ja kokku pigistatud. Ja kuna perenaine toas keetma peab, siis ta tarvitab ning halvendab keedukolde tõttu veel rohkem toa õhku, kui see muidu oli.

Kui neid olusid keegi terava sulega kirjanik tõetruult kirjeldada tahaks, siis saaksime õudseid lugusid kuulda, see on, kui niisugune mees kõiki neid asjaolusid tahaks ja oskaks valgele tuua. Meie leiaksime ja saaksime siis pildi, mis otse kohutav oleks. See on Vabariigi Valitsusel väga hästi teada, ja ka meie linnavalitsustel ei ole see teadmata, aga ometi näeme meie, et asi selle poolest edasi nihkuma ei hakka; meie elame vana viisi edasi ja sureme nende olude juures, aga see ei tee meie valitsevatele ringkondadele, nagu näha, vähematki muret, vaid öeldakse, las minna kuidas läheb. Meie võime aga enesetele ette kujutada, kuidas ta viimaks läheb.

Aruandja juhtis tähelepanu selle seaduse puhul Soome oludele ja nimetas väga õieti, et Soomes juba mõnikümmend aastat tagasi sel kombel elumaju ehitada võimalik oli, kus üksiku korteri omanikuks saab aktsiate või osatähtede omanik. See on väga õige, et see Soomes on aidanud korterikriisi lahendada. Aga mitte ainult see. Kui Soome valitsused ei oleks selle eest hoolt kandnud, et ehitamiseks laene saada, kui Soome valitsus käsikäs Soome linnavalitsustega laene ei oleks nõutanud, siis ei oleks seadus üksi mitte palju aidanud, sest need väikesed kokkuhoiused, mis ehitajatel osanikel olla võisid, olid ka Soomes väikesed, ja neist tagavaradest ilma laenudeta ei oleks Soome linnad võrdlemisi lühikese ajaga niipalju ehitada võinud, nagu Soomes tõesti ehitati. Soomes ehitati viimastel aastatel nõnda elavalt ja nõnda rohkesti, et tööpoolest öelda võib: Soome on kortereid nõndapalju juurde ehitanud, kuipalju rahvas sel pilgul vajab. Asjatundjate suust olen kuulnud, et Helsingis näiteks mullu küll juba 2%, teiste arvates koguni 3% kortereid üürivabad on olnud. See on see norm või selle normi alammäär, mida korteriturg vajab, kui sellel turul normid üldse peavad valitsema. See norm nõuab nimelt, et peaks üürivaba olema 3—5% korteritest. Kui Soomes tõesti 3%-ni on jõutud, siis on Soome linnad selles õnnelikus seisukorras, et nad korterikriisist üle on pääsenud. Nagu ma tähendasin, ei olnud see Soomes ka mitte ainult hea seaduse tõttu võimalik, vaid võimalik seetõttu, et valitsus ja linnad käsikäs laene suutsid otsida ning leida. Meil

oli vist mineval talvel või kahe aasta eest ka selline küsimus päevakorral, s. o. meil kirjutati ja kõneldi ka Eesti linnadele välislaenu nõutamisest, mida meil veel rohkem ehitusetööstuse elustamiseks vaja on ja vaja oleks olnud, kui Soomes või kuskil mujal. Nagu me kõik teame, ei tulnud sellest plaanist meil midagi välja, sest meie valitsevate ringkondade esihäälekandjad tulid selle imeliku teadmisega välja ja ütlesid, et meie võtaksime laenu küll, kui seda tagasi ei tarvitseks maksta: kuna aga keegi laenu tagasimaksmise kohuseta ei saa, langes kogu asi vette. Ma ei tea, kui kauges läbirääkimised ulatusid, kui kaugel laenusaamise võimalused olid, aga kui meie sel kombel asjale vaatame, siis on iseeneest arusaadav, et meie sellist laenu saada ei või.

Ehitusetööstuse elustamine on niioelda rööbastikkukäiv küsimus tööpuudusega. Me leiame, et teistes riikides kõneldakse produktiivsest tööpuuduse vastu võitlemisest, see tähendab, tööpuuduse vastu võitlemisest abinõudega, et tööd muretsetaks. Meil oleks võimalik väga palju tööd leida, kui meie tahaksime oma korteriviletsust lahendada hakata. Ja kui seda lahendada hakkaksime, siis tähendaks see seda tööd, mis meie rahval paratamata vaja teha on, ja et paratamatu-vajalik tehtav töö kasulik töö on, seejuures ei tohiks kellelgi kahtlust olla. Aga meie ei julge sellest kinni haarata, sellest vajadusest, et meil tööd teha vaja oleks, ja sellest, et meil niipalju töökäsi seisab ilma tööta. Meie ei julge sellest kinni haarata seepärast, et peame kokku hoidma ja ikka kokku hoidma. Arvatavasti tullakse peagi veel sellega, et peame kokkuhoidmises veel kaugemale minema, peame oma toidunatukese, mis meie rahvahulkadel veel igapäevaseks leivaks võimalik on jäänud osta, tuleme varsti sellele nõudmisele, et selle õige kitsalt ära ratsionaliseerime, et meie näiteks homme enam niipalju ei sööks, nagu täna söime, vaid et homme pool vähem ja ülehommene veel vähem kui pool, sest selline tahab meie kokkuhoiu lõppsiht olla: et võimalikult ilma vajadusteta elada! Äärmine kokkuhoid oleks see, kui meie üldse ei tarvitseks süüa, siis ei tarvitseks ka enam tööd teha. Aga et niisugune kokkuhoidmine otse väga tark riiklik majandusepolitiika oleks, seda ei suuda mina tunnustada. Minu arvamise järgi peab majandusepolitiika sinna poole sihtima, et rahval võimalik oleks oma vajadusi tarvilikus ulatuses täita, tarvilikus ulatuses, ma ei ütle seda, et meie pillama peaksime, ma ei nõua, et kõik

Eesti rahva liikmed peaksid nüüelda siidis ja sammets käima, nagu see ülemal kümneltuhandel võimalik. Ma ei ütle seda seepärast, nagu oleksin ma siidi ja sammetsi vastu. Ei! Ma olen selle poolt. Aga ma olen selle poolt ses mõttes, et kõik rahvaliikmed seda kanda võiksid. Kuid ma ei nõua, et meie otsekohe niikaugele peaksime minema, küll nõuan ma aga seda, et meie peaksime oma rahvale kortereid ehitama hakkama, niisuguseid, kus mitte enam 3, 4, 5, 10, 12 ehk koguni 20 inimest ühes toas peab elama, vaid ruumikamaid, lahedamaid ja enam kortereid, mis kindlustaksid, et inimesed neis niihästi füüsiliselt kui ka vaimliselt tervelt võiksid elada ja kosuda. — Mina hääletan selle seaduse poolt, et kõnealolev seadus I, II ja ka pärastistel lugemistel vastu võetaks. Aga ma teen seda selles lootuses ja avaldan igal puhul seda nõudmist, et meie valitsevad ringkonnad, need, kellest asjad olenevad, niihästi riigivalitsus kui ka linnavalitsused, võimalikult pea kaugemas ulatuses selle ja teiste sarnaste soovitatavate seaduste läbiviimisele ja teostamisele mõtleksid.

M. P u n g (mo): Austatud Riigikogu liikmed! Minu eelkõneleja väited nõuavad veidi seletust. Pean tähendama siin, et on liik inimesi, kellel on teatav idée-fixe. Sellest idée-fixe'ist ei saa nad lahkuda ka siis, kui asjaolud selgitavad, et sel ideel enam mingit iseäralikkust alust ei ole. Ükskõik kuidas asjaolud välja ei kujune, ikka leiavad niisugused inimesed, et teatavas asjaolus on kõige kurja juur. Kui praegu korterikriisi küsimust, mille rkl. Martna oma idée-fix'iks teinud, vaatleme, siis peame imestusega küsima, missugustel oludel praegu võime Eestis kõnelda iseäralikkust korterikriisist. Nagu ma juba aruandmise puhul üüriseaduse kaotamise ajal nimetasin, et on kaks isasja: on viletsad korterid ja korterite puudus, ja need tulevad lahus hoida. Vaatamata sellele seletatakse meil, et korterikriis tulevat sellest, et korterid olevat viletsad. Korteriis on iseasi ja korteripuudus on jälle teine asi. Neid kaht asja peab üksteisest lahus hoidma. Kui tahetakse praegu siin rõhutada korterikriisi, siis arvan, selleks mingit põhjust ei ole. Kui vaatame ringi, näeme, et Tallinnas ehitatakse alalõpmata. (M. M a r t n a, stp: Alalõpmata!) Linna ääres, kus uued platsid ja kus palju uusi maju ehitatakse, need majad on tühjad. (M. M a r t n a, stp: See on Teie idée-fixe!) Vaadake, kuidas pool Nõmmet tühja on, majad seisavad tühjad, ei ole elanikke leida, nii et

korteritest puudust meil ei ole. (V a h e l h ü ü e pahemalt poolt.)

Muidugi mõista, mis käesolevasse seadusse puutub, siis on loomulik, et seadus ei paranda korteriolusid, ja selleks tuleb teisi abinõusid käsile võtta, et seda ideed teostada, mis seaduses väljendatud. Siin on soovitatav ja tarvilik, et riik ja omavalitsused selle seaduse teostamist aitaksid soodustada, sest ükski seadus ei anna kätte seda mõtet, mis selles väljendatud, vaid teda tuleb inimeste teoga teostada. Kui seltskond leiab võimaluse olema seda vormi tarvitada ja aitab seda mõtet teostada, siis usun, teatud tagajärgi seadus kindlasti annab.

M. M a r t n a (stp): Härra Pung leiab, et mina kõnelen teatavast haiglasest seisukohast ja vaatekohast, välja minnes idée-fixe'i seisukohast. Mina paluksin härra Punga meeles pidada või välja arvata minu asemel ja endale selgeks teha, kuipalju inimesi elab praegu Tallinnas 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 12—20 inimest ühes toas! Mina olen selliseid näiteid siin juba toonud, olen näidanud, et Zürichis näiteks viimase rahvalugemise ajal aruandes kõneldi rahva ülitihedast kooselamisest. Seal mainiti nimelt, et üldiselt vaadates näib, nagu ei oleks Zürichi korterite seisukord ja jaotamine halb, meie võiksime seega rahul olla. Aga me teame, et selles linnas ometi 90 inimest elab 4 ja rohkem pead ühes toas, see on 90 inimest 205.000 elaniku seas, Tallinnas aga ligi 47 tuhat 128.000 elaniku juures. Selline tihe kooselamine ei näi härra Pungal teada olema! (J. T e e m a n t, põl: Oh, oh!) Muidugi, need härrad, keda see asi ei huvita, need seda ei tea, need imestavad nüüd seda kuuldes. (J. T e e m a n t, põl: Ei, huvitab küll.) Kui mulle härra Pung oma väidete üle selguse annab, et meil korteripuudust enam ei ole, siis võib-olla ma lepin temaga teatavas mõttes idée-fixe'i mõistes, aga niikaua, kui härra Pung mulle seda selgeks ei suuda teha, ütlen mina, et temal enesel on idée-fixe, ta näeb nimelt, et siin-seal ehitatakse maju, sinna asuvad inimesed sisse elama, kuidas võib siis korterikitsikkust olla, mõtleb härra Pung. Ta ei tee tegemist küsimusega, kuipalju inimesi otsib teiste inimeste kõrvalt ulualust, ta ei julge sellega tegemist teha, sest ta tahab uskuda, et meil korteripuudust enam ei ole.

Mis on korteriviletsus ja -puudus, mille kohta ütleb härra Pung, et need on kaks asja ja et neid tuleb lahus hoida? Need on tõesti kaks asja ja mõisteliselt

tuleb neid lahus hoida. Kuid milles seisab korteriviletsus? Kas korteriviletsus ei ole korteripuuduse tagajärg? Ja seda suurelt osalt seepärast, et kui inimesel ei ole oma ulualust, kuhu minna, siis peab ta teiste kõrvale kuhugi tuppa pugema, ennegi kitsast ruumi veel kitsamaks tegema. Ja nii on meil 47 tuhat inimest, kes neli ja rohkem pead, s. o. 5, 6, 7, 8, 9, 10, jah, kuni 20 inimest ühes toas elama peavad. See on idée-fixe, härra Pung, kui Teie leiate, et meie korteriolud on normaalsed.

Seaduseelnõu võetakse vastu I lugemisel.

12. Eesti-Rumeenia kaubandusliku kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni aruandja V. Hasselblatt.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

13. Tsekiseaduse §§ 9 ja 10 muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

14. Eesti ja Hollandi laevamõõtkirjade vastastikku tunnustamise kokkuleppe kinnitamise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja V. Hasselblatt.

Seaduseelnõu võetakse vastu paragrahvide viisi ja terve sisu korraga.

15. Seakasvatuse edendamise ja peekoni hindade kindlustamise fondi seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja K. Tonkman'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees J. Soots.

Pealkiri võetakse vastu.
(Seaduseelnõu tekst.)

Juhataja: (Hääletatakse.) Seaduseelnõu teksti poolt on 24 häält, vastu 22. (Hüüded: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (Hääletatakse.) Poolt 39 häält, vastu 26 häält, erapooletuid 6, seega on seaduseelnõu tekst vastu võetud.

Seaduseelnõu terve sisu võetakse vastu korraga.

Vaheaeg kl. 18.47 min. — kl. 19.13 min.

Koosolekut juhatab teine abiesimees R. Penno.

Sekretäri kohal sekretäri teine abi O. Gustavson.

16. Põllutööliste seadus — I lugemisel.

Sotsiaalkomisjoni aruandja K. Tamme.

A. Jõeäär (stp): Panen ette, põllutööliste seadus I lugemisel vastu võtta ning I ja II lugemise vahel anda läbivaatamiseks üldkomisjoni.

Selle ettepaneku põhjenduseks on mulle ette tuua järgmist. Põllutööliste seadus on tähtsamad seadusi, mis üldse praeguses Riigikogus arutatud. See seaduseelnõu puudutab kas otsekohe või kaudselt sadasid-tuhandeid kodanikke meie väikesest miljonilisest rahvast.

Sel seadusel on meie rahva peatööala, põllutöö, ja sellel alal tegutseva üle 600.000 hinge ulatava rahvahulga sotsiaalse seisukorra kohta kaugeleulatav tähtsus. Seepärast tuleb ka täie tõsidusega peatuda kõigi vastuväidete juures, mis selle seaduse puhul ette toodud, et jõuda selgusele, kas need vastuväited on sedavõrt kaaluvad, et nad õigustavad seaduse tagasilükkamise. Sama tähelepanu on aga ka elnõu esitajail õigus nõuda nende väidete kohta, mis meie poolt ette toodud selle elnõu vajaduse põhjendamiseks.

Vastuväited kuuluvad kahte liiki: 1) need, mis Vabariigi Valitsuse seletuskirjas ette toodud ja millega komisjon ühinenud, ja 2) mis lugupeetud aruandja rkl. K. Tamme ja härra Tonkman'i poolt Riigikogu koosolekul ette toodud.

Härra Tamme väidete kohta peab tähendama, enne, kui nende lähemale vaatlemisele sisuliselt asuda, et suurem ja kaalavam osa neist on pühendatud praegumaks-va seaduse surnukstegemisele, mitte ainult esitatud elnõu arvustamisele. Härra Tammele oli vastuvõetatav selle seaduseelnõu teisest osast ainult see punkt, mis kõneleb praegumaks-va seaduse kaotamisest. Õieti oleks ta pidanud toetama elnõu vastuvõtmist I lugemisel, sest kui elnõu I lugemisel tagasi lükatakse, siis ei saa ka hääletamisele tulla seaduseelnõu II osast vastav punkt. Järelikult jääks maksma praegumaks-va Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus. Seda aga, et praegune seadus maksma jääks, seda härra Tamme ei taha. Tema seletustest võib järeldada, et ta tahaks, et maksma pandaks uuesti Eestimaa ja Liivimaa talurahva seadused, või Balti Eraseadus, missugused peremehele

õiguse annavad töölisi kaheks päevaks vee ja leiva peale panna või kuni 18 vitsahoobiga nuhelda. (K. Tamm, põl: Sellest ma ei rääkinud.) Seda räägib seadus. (Vahelhüüe.) See hakkaks maksma siis, kui praegune seadus maksvuse kaotaks.

Need endised seadused panevad pere-mehele tähtsama ülesandena järelevalve selle järele, et tööline korralikult Jumalat paluks ja kirikus käiks.

Vabariigi Valitsuse motiivid on veidi inimlikumad. Kuid enne, kui nende vaatlemisele asuda, vastaksin kõigepealt härra Tonkman'ile. (K. Tonkman, põl: Jah, palun.) Teie arvates on meie põllutöölise palgad praegu suuremad kui kunagi enne. Eks ole nii? (K. Tonkman, põl: Jah.) Sellele järeldusele jõuab härra Tonkman sel teel, et ta enne ilmasõda, rahuajal saadud rahapalga ümber arvab kas sealiha-hinnale või mõne muu põllumajanduse saaduse hinnale. Aga vaadake, õnnetus seisab selles, et sarnane uurimise viis, mida härra Tonkman tarvitab, ei ole küllalt teaduslik, ei ole moodne ja ei anna ka õigeid tulemusi. (K. Tonkman, põl: Aga härra Jõeäär, eks Te rääkige, mille eest põllumees siis raha saab, millest ta palga maksab.) Räägin ka sellest. Kõik tuleb omal ajal. See uurimise viis ei ole moodne seepärast, et põllutööline ei ela üksi leivast, sealihast, piimast ja muudest toiduainetest, vaid ta vajab ka kehakatet, riidet, jalanõusid j.n.e. Neid ei saa ta vahetada sealiha ja läbiaetud või läbiajamata piima vastu, vaid peab neid ostma kalli raha eest, samuti kui taluomanik. Kui võrrelda elumaksumuseindeksi käiku 1913. a. kuni 1930. a., siis selgub, et toitlusekulud viimasel ajal tõepoolest veidi langenud on. (K. Tonkman, põl: Maal saab tööline tootlusekulud peremehe käest.) Aga on ka neid, kes raha eest teenivad, ega kõik ei ole peremehe toidul. (K. Tonkman'i, põl vahelhüüe.) Teie, härra Tonkman, olge lahke ja vaadake statistika aastaraamatut „Eesti Põllumajandus“ 1929. a., seal on kõik üles loetud, kuipalju töölisest rahapalgalis ja kuipalju peremehe söögil. Need andmed on Teile samuti kättesaadavad kui mulle. Kui 1913. a. indeksiks võtta 100, siis oli see 1929. a. 126, ja käesoleva aasta septembrikuul oli see langenud 98-le. Riidetusekulud aga püsivad 150-l 1928. a. saadik muutmata, ja peab tähendama, et 1921. a. riidetusekulud olid 124. Võrreldes 1921. a. on riidetusekulud võrdlemisi palju tõusnud ja võrreldes 1913. aastaga isegi 50% ümber.

Võrreldes põllutöölise palku ja elumaksumust jõuab riigi statistika keskbüroo, kui vaadata Eesti põllumajanduse statistilist aastaraamatut 1929. a. lhk. 260, otsusele, et põllutöölise palgade ja elumaksumuse vahel pidev vaherkord valitseb. Võttes 1925. a. elumaksumuse 100, on see tõusnud 1929. a. 109,2 peale, samuti on tõusnud ka palgad 100-lt 107,1-le. Siit näete, et palgade tõus ei ole elukalliduse tõusule järele jõudnud. Sellest järeldus: kui põllumehed, kes praegu valitsuses olles mõõduandvat osa etendavad, kui nemad mõjuksid kaasa tööstusesaaduste hindade langemisele, siis saaksid nad sellest kahekordse kasu: esiteks muutuksid tööstusesaadused neile endile hinna poolest kättesaadavamaks. Vahe tööstuse- ja põllutöösaaduste vahel hinna poolest on meil ebanormaalne, ja järelikult peaks meie majandusepolitika juhitud olema selle poole, et tööstusesaaduste hinnad peaksid kokkukõlla viidud saama põllumajandusesaaduste hindadega. Siis ei oleks see sealiha kilogrammi hind, võrreldes riidemeetriga, nii kohutavalt madal. Teiseks langeksid selle tagajärjel põllutöölise palgad, sest need on otsekohe pidevas vahekorras elukalliduse üldise tasapinnaga. (K. Tonkman, põl: Missugune elukallidus on põllutöölisel maal, riide saab ta peremehele, söögi saab ta peremehele, korteri saab ta peremehele, see on imelik arusaamine!) See imelik arusaamine on meie riigi statistika keskbürool. (K. Tonkman'i, põl vahelhüüe.)

Juhataja: Ma palun Riigikogu liikmeid mitte kõnelejat segada.

A. Jõeäär (stp): Kas on nüüd põllumeeste esindus Vabariigi Valitsuses tõstnud häält nende kõrgete keelutollide vastu, millistega esimese järgu tarbeainete naha- ja riidekauba hindade kunstlikult kõrgel hoitakse? Siin on sotsialistid need olnud, kes kogu selle võitluse raskuse endale on võtnud ja sealjuures toetuseta jäänud niihästi põllumeeste kui asunikude poolt, kes peaksid esimeses järjekorras tööstusesaaduste hindade reguleerimisest huvitatud olema.

Nii siis peame kurvastusega konstaterima seda tõsiasja, et härra Tonkman'i statistilised meetodid ei ole kokkukõlas rahvusvahelise majandusestatistika meetodite ühtlustamise konventsiooniga, mis juba 1928. aastal Genfis vastu võeti ja 25 riigi poolt alla kirjutati.

Kuid ka siis, kui härra Tonkman'il oleks täielik õigus, kui tal tuline õigus oleks ja kui tema meetod riigi statistika

keskbüroo omast õigem, ei annaks see temale põhjust kurjustada, kurjustada niihästi praegumaksva kui ka tagasilükkamiseks esitatud põllutöölaliste seaduseelnõu peale. Härra Tonkman, kui Teie veidi kuulaksite, siis ei oleks Teil põhjust olla kuri seaduse peale, ja seda just seepärast, et see seadus ei määra kindlaks põllutöölaliste palku, vaid see seadus jätab palkade määramise vaba kokkuleppe asjaks. Senised palgad, need palgad, millest kõneles härra Tonkman, on välja kujunenud poolte kokkuleppe tulemusena. (Paremalt poolt: Palka tuleb vähem määrata.) See seadus ei tee selleks takistusi, see on vaba kokkuleppe asi, võite seda seniajani teha ja võite ka tulevikus teha.

Meie teame ka väga hästi, kumb selle vaba kokkuleppe juures tugevam pool on, eriti meie praeguse tööpuuduse ja üldise majandusliku kitsikuse ajajärgul, kas tööline, kes oma tööjõudu peab müüma, või taluomanik, ja see peaks samuti igäihele selge olema.

Kui aga härra Tonkman peab seaduseelnõu puuduseks seda, et selles palga ülemmäär, mitte alammäär ei ole odavamaks määratud, kui see praegu tegelikult vabal kokkuleppel maksev, ja et palga ülemmäär tegelikult makstava palgaga võrreldes kuus korda odavamana pole kindlaks määratud, nagu härra Tonkman seda mõtleb, et tagasi jõuda rahuaegse tasapinnani, siis on tema kurjustamine täiesti põhjendatud. (K. Tonkman, põl: Ei, ma ei kurjustanud, ma rääkisin sama vabalt praegu kui Teie.) Teie olite selle seaduse peale väga kuri ja lootsite, kui töölaliste palgad alanevad, siis selle tagajärjel tuleb neid rohkem maale. (K. Tonkman, põl: See ei ole õige!) Sellest loogikast ma aru ei saa, kuidas inimesed võivad tulla odavama palgaga rohkem maale. (K. Tonkman, põl: Jooksevad kallima palga juurest praegu linna odavama palga juurde.) Seda on väga raske uskuda.

Edasi ütleb härra Tonkman, et vahekord maaomanikkude ja põllutöölaliste vahel olevat üldiselt hea. Vaatamata sellele, et meil maksab 1921. aastast kuri põllutöölaliste seadus, mille vastu härra Tamm siin sõdis, sellegi peale vaatamata vahekord on hea, see on siis kõige parem tunnistus sellele seadusele. (K. Tonkman, põl: Seda seadust ei tunnusta ei töölised ega tööandjad — kas seda on või ei ole.) Imelik! Ometi mina ei usu, et tööandjad, põllumehed, kes kodanliku ilmavaatega inimesed, oleksid asunud säärasele seisukohale, et

nad seadusi ei tunnusta. (K. Tonkman, põl: Segakomisjonid on valimata.) Ei ole teostatud seadust. Segakomisjonid oleksid ainult palga kindlaks määranud, muus osas on seadus maksev ka ilma segakomisjonideta. Kuid seda pidi ka härra Tonkman tunnustama, et üksikuid juhtumisi on, kus sellest üldisest heast vahekorrast erandeid ette tuleb. (K. Tonkman, põl: Härra Jõeäär, Teie tehke iga mehe jaoks seadus ja pange valvaja, aga inimene jääb ikka inimeseks.) Selleks ongi seadust tarvis. Mina võiksin eranditest kujukaid näiteid tuua, kuid piirdun ainult ühega. Tallu olid palgatud abielupaar, mees ja naine, põllutööliseks. Hiljuti tulevad nad, selle asemel, et töötada meie ühise isamaa põllumajanduse produktiooni tõstmiseks, maalt linna ja linnas õigusetadlikku büroosse ja räägivad seal, et peremees on nad päeva-pealt lahti lasknud ning küsivad, kas lahti laskmise põhjused on seaduslikud ja kas neil on võimalus kohtu poole pöörata. Nad räägivad, milles lahti laskmise põhjused seisavad. Põhjused seisavad selles, et peremees on andnud töölisele sama kuivanud leiba, mida oli ostnud oma hobustele. Aga ega töölised selle vastu ei vaidle, sest leib on leib, ja kui see kõlbab süüa hobusele, siis kõlbab see ka inimesele, aga nad olid leiva hulgest otsinud söömiseks pehmemaid leivatükke. Ja selle eest, et nad... (Vahelhüüe paremalt poolt.) Peremees oli aga teisiti aru saanud ja öelnud, et neil pole midagi valida ja nad päeva-pealt lahti lasknud. Ja küsitakse, kas see oli lahti laskmise põhjuseks või mitte? (Vahelhüüe.) Et see juhtumine tõele vastab, seejuures ei ole kahtlust, nimelt võivad seda need inimesed tõendada. (K. Tonkman, põl: On olnud niisugune tööline, kes hobuse on lõhki ajanud, ega seepärast kõik niisugused ei ole.) Selle seaduse järgi on õigus kahjutasu nõuda. (K. Tonkman, põl: Mis seal nõuda.)

Väga paljud emad on käinud büroos, need on alacaliste emad, kelle lapsed karja kaubeldud, ja ei saa peremeestelt palku kätte, ja nüüd seda kohtu teel peavad nõudma. Muidugi on need üksikud juhud. Ma ei taha sugugi, niipalju tunnen elu, öelda, et kõik peremehed sarnased on. Need on üksikud, kuid just nende üksikute juhtude jaoks ongi seadust vaja. Kui kõik niisugused oleksid, siis ei oleks meil muud kui alaline kohtuskäimine peremehe ja palgalise vahel. Ja seadus tehaksegi üksikute juhtude jaoks. Kui Kriminaalseadustikus on paragrahv, mis isatapjale karistuse määrab, siis ei tähenda see veel sugugi, et

seada kõigi kohta arvata võib, et neist isatapjad võivad saada.

Kõige kurjem oli härra Tonkman §§ 15, 16 ja 17 peale, mis alaealiste kaitset käsitlevad. (K. Tonkman, põl: Kuri ei ole olnud!) Vaidlesite vastu. (K. Tonkman, põl: Vaidlesin küll vastu, see on õige. Kas Teie arvates üks ja sama on vaielda vastu ja kuri olla?) Vaidlesite vastu, aga täiesti asjata, sest need paragrahvid maksavad. Need on niisugused paragrahvid, mis ilma segakomisjonita maksmatav pandud seaduse enese põhjal ja juba 1921. a. saadik maksavad, see on ligi 10 aastat. Kuid Eesti riik ja põllumajandus ei ole hukka läinud. (K. Tonkman, põl: Seepärast, et keegi pole neid täitnud, seepärast ei ole hukka läinud.) Ärge andke põllumeestest halba tunnistust, et nad seadust ei täida. (K. Tonkman, põl: Et meie 16-aastast poissi kündma ei saada, seda meie ei täida.) Härra Tonkman ei salga tõsiasi. (K. Tonkman, põl: Ei salga. Mul on praegu üks tööpoiss, künnab nii et välgub, minge õelge talle, et ta künda ei tohi, siis kuulete alles tõsist isamaalsust. — J. Holberg, põl: Saab vihaseks.)

Juhataja: Palun rahu! Sõna on rkl. Jõeääril.

A. Jõeäär (stp): Eesti statistika ametlik ajakiri oma juuli-augusti numbris 1930. a., artiklis — talundite rahvastik — seletab järgmist: „Nii võiksime kokkuvõttes väita, et meie talundis tarvitatakse palgalisi väga piiratult nii arvult, kui koostiselt: kus vähegi võimalik, aetakse läbi alaealistega või naistega, nii et täismees-
test töölistepidamine esineb eeskätt suuremates ja jõukamates talundites.“

Kui härra Tonkman väidab, et esitatud seaduseelnõu vastuvõtmine ja selle tagajärjel laste ja alaealiste töö piiramine ülepääsemata raskusi sünnitaks meie põllumajandusele, siis tahab ta seega öelda, et kogu meie põllumajanduse olenise või mitteolemise küsimuse otsustamine on rajatud laste ja alaealiste väljakurnamisele.

Kui see nii on, siis on see tõepoolest väga kurb. (K. Tonkman, põl: Eesti riiki ei oleks siis olnud, kui need 16-aastased oleksid välja kurnatud. Eestlased on kõik nooremalt tööle hakanud; siis poleks Teid ka siin olnud.) See loogika on sarnane, mis ei vääri vastuvaidlemist. Kas Teie siis hakkate 16-aastaselt alles sündima, et Teid poleks siis olnud, kui Teie poleks 16-aastaselt kündnud.

Ma olen kindel, et meie põllumajanduse

seisukord väärrib tõsist käsitlemist ja uurimist, ja et põllumajanduse produktsiooni tõstmise küsimus on üks põlevamaid küsimusi meil Eestis. (Vahel hüüded paremalt poolt.)

Juhataja: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma palun korra juurde.

A. Jõeäär (stp): Meie suurtööstus oma 33.185 töölisega produtseerib 127 miljoni krooni väärtuses aastas. Meie põllumajanduse kogu produktsioon on 234 miljoni krooni aastas, aga sel alal tegutseb 468.196 inimest, töötajast, neist on 82.204 palgatöölist, ülejäänud on peremehed ning nende perekonna liikmed. Suurtööstuses langeb netto produktsioonist — netto on 52.650.000 krooni aastas — iga töölise kohta 1.850 krooni; sellest tööliste töötasu 766 krooni maha arvatud, jääb ettevõtjale iga töölise kohta 1.074 krooni suurtööstuses järele ja seda keskmiselt 8,5-tunnilise tööpäeva juures. (Vahel hüüe: Ilus raha.) See ilus raha on saadud 8½-tunnilise tööpäeva juures. Põllumajanduses produtseeritakse aastas üldse 234.000.000 s. ja sellega iga töölise kohta keskmiselt 500 krooni aastas. Töölised töötavad seal umbes 11 tundi päevas keskmiselt läbi aasta. On selge, et ei saa 1.000 krooni tööliste pealt aastas puhas sisse võtta, see ei ole võimalik ka siis, kui alaealised lapsed, 12-aastased lapsed pannakse kahehobuse sahaga kündma, nii nagu härra Tonkman oma lapsepõlvest seda mäletab, sellest ajast, kus teoorjus mõisades parajasti lõppenud oli. Mina arvan, et härra Tonkman'il ei pruugi nii uhke olla sellest suursaavutusest. Ma arvan, et kui härra Tonkman 12-aastaselt kahehobuse sahaga kündma ei oleks sunnitud, tema nüüd ammugi Riigivanema toolil oleks istunud. Tema energia juures oleks see ainuke õige koht. Nüüd aga peab ta leppima ainult põllumeeste kogude liidri kohaga ja peab oma energiat kulutama härra Lauriga vaieldes. Ma arvan, et see on veel vähemproduktiivne ala, kui põllumajandus tööstusega võrreldes. (K. Tonkman, põl: Mis see pidi nüüd tähendama?) Täheks, et härra Lauriga vaidlemise ala on palju vähem produktiivne. (K. Tonkman, põl: Ega ma härra Lauriga ei vaidle, ma vaidlen nüüd härra Jõeääriga.) Nii palju kui kuulnud, olete ju kõik oma jõu rahaasjanduse komisjonis teises suunas liikuma pannud, nimelt härra Lauriga vaieldes. Seega oleksin siis härra Tonkman'iga lõpule jõudnud ja läheksin üle Vabariigi Valitsuse motiivide juurde.

Vabariigi Valitsus on käesoleva seaduseelnõu vastu selle põhjendusega, et meie rahva hariduslik, majanduslik ja sotsiaalne seisukord ei võimaldavat „kõigemoodsamate põhimõtete maksmapanemist põllutöölise seaduseandluses“, nagu seda püüdvat esitatud seaduseelnõu. Missugused need kõigemoodsamad põhimõtted on käesolevas eelnõus, seda valitsus lähemalt ei seleta. Missugused on need „kaugeleulatavad uuendused“, mis võivad meie rahva elujärje edendamise asemel tuua suuri raskusi põllumajanduslikku valmistamisse ning seega tunduvalt halvata meie rahva peatööala, põllutööd, ja halvendada seega ka rahva sotsiaalset seisukorda, seda ei leia meie ei komisjoni seletuskirjast ega ka Vabariigi Valitsuse eitavast otsusest.

Ja päris kindel näib olema, et Vabariigi Valitsus ei ole lugenud eelnõu, mille kohta ta oma eitava otsuse andnud. Vabariigi Valitsusel on kõigi sotsialistide poolt esitatud eelnõude kohta teatud eelarvamine, ja see eelarvamine seisab selles, et kõik eelnõud, mis sotsialistide poolt tulevad, need sisaldavad endas „kõigemoodsamate põhimõtete maksmapanemist“ ja „kaugeleulatavaid uuendusi“. Praegune valitsus on aga enam kui kõik eelmised vaenulik kõige moodsa vastu ja ei tunnusta mingeid uuendusi. Seepärast on see asjaolu täiesti arusaadav, et praegune valitsus ühtki eelnõu pooldada ei või, mis sotsialistide poolt esitatud. Igakord ei ole aga need kõigemoodsamad põhimõtted, mida sotsialistid tahavad läbi viia. Ja kui Vabariigi Valitsus oleks tutvunud praegu arutusoleva seaduseelnõuga, siis oleks ta leidnud, et see mõnes osas isegi ei küüni tööerakonna programmis ülesseatud nõudmisteni, rääkimata maaliidu 1918. a. programmist, mis mõnes osas tööerakonna omast palju kangem oli ja isegi talukohtade tükeldamist ette nägi, — arvan, et siis ei mõeldud talude tükeldamist kolonistidele, keda Saksa maalt sisse kavatseti tuua, vaid mõeldi Eesti kodanikkude peale.

Selle eelnõu esitajad on arvestanud just meie rahva, samuti ka rahvaesindajate majandusliku, haridusliku ja sotsiaalse tasapinnaga. Ja see eelnõu on kompromiss, mis peaks olema täiesti vastuvõetav ka Riigikogu kodanlikule enamusele, kui see enamus tõepoolest huvitatud on põllumajanduse alal tegutseva rahva enamuse heast käekäigust. Selles eelnõus on võrreldes praegumaksva seadusega tõepoolest mõned muudatused ette nähtud, aga need muudatused suuremalt osalt on lihtsustused: praegumaksvad seadused on lihtsamaks tehtud.

Praegumaksva seaduse § 5 nõudis, et leping tuleb sõlmida eranditult kahes eksemplaris. Peale selle oli vaja välja anda tööliste palgaraamat. Nüüd on palgaraamat tunnustatud kirjalikuks lepinguks, nii et kaht ei ole enam vaja, on küllalt palgaraamatu väljaandmisest, see täidab kirjaliku lepingu aset. Minu arvates see parandus peaks vastuvõetav olema põllumeestele, vastasel korral jääb praegune kord maksma, kus praegumaksva seaduse põhjal mõlemad on tarvilikud.

Teiseks on ära jäetud § 5 märkus 1 nõudmine, et seadus ja sundmäärus peavad vallavalitsuse ruumides välja pandud olema.

Kõige suurem lihtsustamine seisab selles, et seadusest on välja jäetud segakomisjonid, kõik paragrahvid, mis puudutavad segakomisjone, §§ 2, 18—41, samuti on välja jäetud sundmäärused, mida segakomisjonid võivad maksma panna. Ka palgaalammäärad on välja jäetud. Minu arvates peaksid need parandused esijoones tööandjatele vastuvõetavad olema. Võrreldes endise seadusega on praegune seadus suur samm edasi lihtsustamise mõttes. (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Seadus on maksev siis, kui see Riigi Teatajas on välja kuulutatud. Kui keegi pöörduv kohtu poole ja tahab seaduse põhjal kaitset saada, siis annab kohus selle. (K. T o n k m a n, põl: Segakomisjonid ei ole oma otsust teinud.) Segakomisjonid annavad ainult palga alammäärad.

Samuti on seaduses ületunnitöötasu väljamaksmine lihtsamaks tehtud.

Need on kõik muudatused, mis minu arvates just esijoones tööandjate seisukohast vastuvõetavad peaksid olema.

Olulisem muudatus, võrreldes praegumaksvate seadustega, seisab selles, et segakomisjonid on ära jäetud ja palgatingimusi mitte enam segakomisjonid ei määra, vaid ka põllutöölise palgad jäävad vabakokkuleppe asjaks, nagu see tööstuses on. Kui tööstuses ja teistel majanduseelu aladel palkade määramine vabal kokkuleppel sünnib, siis võib see ka põllumajanduses samal teel sündida. Eelnõu esitajad on sellest vastavad järeldused teinud ja jätnud selle ka siin kokkuleppe asjaks. Tegelikult, nagu juba eelpool ütlesin, saavad praegu palgad kokkuleppe põhjal määratud, sest tegelik elu on sarnaselt välja kujunenud.

Töölepingu sõlmimine palgaraamatu näol on soovitatav mõlemale poolele. Meie kodanikkude hariduslik tasapind võimaldab seda, sest meil on niihästi tööandjad-taluperemehed kui ka põllutöölised kirjaoskavad inimesed. Seetõttu jääks ära palju kohtu-

protseesse, kui lepingu tingimused palga-
raamatus olemas. Jääb ära asjata tunnis-
tajate ajakulu, neile päevarahade maks-
mine ja kohtute koormamine tunnistajate
ülekuulamisega.

Meie seaduseandlus peab püüdma selle
poole, et suusõnalisi tunnistajaid tsiviilas-
jus üldse vaja ei oleks, vaid et lepingu va-
hekorrad alati kirjalikult väljendataks.

Pea ütlema, et isegi Liivimaa ja Eesti-
maa talurahva seadused nõudsid sada aastat
tagasi, et palgalepingud oleksid sõlmitud
kirjalikult või vähemalt kahe tunnistaja
või vallapolitsei juuresolekul.

Nüüd vaatleme lühidalt, missugused
uued paragrahvid on eelnõusse üles võetud
ja mida need nõuavad.

§§ 2 ja 3 näevad ette, et lepingut võib
ka volinik sõlmida või põllumajapidamise
juhataja. Ma arvan, et keegi selle vastu ei
vaidle, sest ei ole igakord tarvis, et koha-
omanik töölise palkamiseks kohal peab ole-
ma, vaid seda võib teha ka taluperemehe
volinik. Selle paranduse vastu minu arva-
tes vaevalt keegi vaidleb.

§§ 4 ja 5 kordavad maksvat seadust.
§ 4 ütleb, et tööandja surma puhul lähevad
üle kõik tema õigused ja kohustused tööle-
pingute järgi tema pärijatele. § 5 ütleb, et
töölepinguid põllutöölistega võib sõlmida:
1) teatud ajaks; 2) määramata ajaks; 3)
teatud töö täideviimiseks. Selle vastu ei
ole ka midagi öelda.

§ 9-das on võlaprotsent suurendatud.

§ 10 on õieti tööandja huvides. See
paragrahv annab tööandjale õiguse töölise
hooletuse läbi tekkinud kahju korral töö-
tasu kinni pidada. Kui Vabariigi Valitsus
selle „moodsa põhimõtte“ vastu on ja leiab,
et meie majanduslik seisukord seda ei
luba, siis võib selle paragrahvi ka välja
jätta.

§ 12 räägib seda, et ained arvatakse
keskmiste turuhindade järgi rahaks. Üm-
berarvamise aluseks võetakse maakonna
linna turuhinnad. Seda tehakse ka praegu-
gi, ainult ei ole seaduses fikseeritud.
(V a h e l h ü ü e.) Meie anname välja eri
põllutööliste seaduse ja paneme normid
ühtlaselt kõigi jaoks maksma. (V a h e l h ü ü e.)
See küsimus, missugune neist sea-
dustest põllutööliste kohta maksev, on
vaieldav, ja seepärast on selgem eriseadu-
ses seda väljendada.

§ 13 nõuab, et toit vastaks oma koos-
seisu ja määra poolest toidule, mida tarvi-
tatakse keskmise jõukusega perekonnas.
(V a h e l h ü ü e paremalt poolt.) On selge,
et töölisele peab samasugust toitu andma,
kui keskmise jõukusega taluperemehel, te-

male ei minda teist toitu ostma. (V a h e l h ü ü e.)
Aga kui tööline endale söögiks
hobuseleiva hulgast peab otsima pehme-
maid tükke, siis ei ole see keskmine toit.

§ 18 käsitab karjaseid alla 16 aasta,
keda lubatakse karja kodusolemise ajal
karjatalitusega seotud töödeks tarvitada.
See on täiesti loomulik, et karjane karja
talitama peab ja seepärast ei tohiks siin
midagi vastuvõtmatu olla.

§§ 25 ja 26 lubavad ületunnitöid teha
ja teatud juhtudel isegi sunduslikult nõua-
vad nende tegemist. Ka siin ei ole midagi
vastuvõtmatu, mis seaduseelnõu tagasi-
lükkamiseks peaks põhjust andma.

§ 30 nõuab, et põllutööline on kohus-
tatud tööde täitmisele ilmuma kokkulepitud
ajal.

§§ 31—36 korraldavad töölepingu lõ-
petamist analoogiliselt praegumaksvatele
seadustele.

§§ 39—42 sisaldavad sanktsioone, ja
§ 43 annab Hariduse- ja sotsiaalministrile
õiguse määrusi anda. See on kõik selle
seaduse uuenduste sisu ja kokkuvõte. Aga
kõige olulisem selle maksva seaduse täien-
dus seisab selles, et seaduseelnõusse on
sanktsioonid sisse võetud, mis võimaluse
annavad seaduse täitmatajätmise puhul
süüaluseid karistada. (T. K a l b u s'e, töer
vahelhüüe.) Kui härra Kalbus ütleb, et
Balti Eraseadusse on kõik üles võetud,
siis peab ütlema, et sanktsioone seal küll
ei ole.

See ei ole sugugi mõni moodne põhi-
mõte, vaid päris igivana ja ammutunnus-
tatud ja kõigis teistes riikides tarvitusele
võetud, niihästi neis, kes Eestist ette jõud-
nud, kui ka neis, kes meist maha jäänud,
— et seaduse täitmata jätmise eest tuleb
karistada. (V a h e l h ü ü e.) Kriminaal-
seadustikust leiate küllalt paragrahve, mille
põhjal töölisi võib karistada. Kui ei ole
sanktsioone, siis jäävad seadused õhku rip-
puma, ja nende maksmapanemine on tühi
töö ning vaimu närimine, nagu näeme seda
praegusest Põllutööliste tööaja ja palga-
olude korraldamise seadusest. Ennem võiks
esitatud eelnõule ette heita, et see küllalt
moodne ei ole ja põllutööliste kaitseks kül-
lalt abinõusid ette ei näe.

Härra Tamme poolt ettetoodud väide-
test on osa juba eelpool ümber lükatud.
Peatume nende juures siiski selles järjekor-
ras, nagu härra Tamm need ette kandis.

Mul ei ole võimalik olnud ei Vabariigi
Valitsuse esindajana ega tööandjate esin-
dajana Genfis konverentsidest osa võtta,
nii kui seda härra Tamm teinud on, ja see-
pärast ei ole mul ka võimalik olnud isik-

likkudel kokkupuutumisel otsekohestest allikatest hankida andmeid põllutööliste tööaja pikkuse ja sel alal maksvate töökaitse seaduste kohta mitmetes Lääne-Euroopa maades. Pean seepärast piirduma nende andmetega, mis mulle kirjanduse kaudu kättesaadavad olnud.

Ma pean aga siiski mõnda ebatäpsust õiendama, ja kõigepealt seda, kus härra Tamm toonitas, et isegi revolutsioonilise 1919. a. Saksa valitsuse poolt maksmapandud ajutine põllutöömäärus — Landarbeitsordnung — olevat nii tööaja pikkuse kui ka muude töökaitse eeskirjade suhtes palju tagasihoidlikum, kui meie poolt esitatud eelnõu. Härra Tammel on õigus, et see määrus näeb tööajana ette 4 kuu jooksul 8 tundi, 4 kuu jooksul 10 tundi ja 4 kuu jooksul 11 tundi päevas, see on keskmiselt 2.900 töötundi aastas. Kuid seda määrust ei ole revolutsiooniline valitsus ega revolutsioonilises meeleolus välja töötanud, olgugi et see kannab Ebert'i, Scheidemann'i ja Bauer'i allkirju, vaid see määrus fikseerib ainult kokkuleppe, mis saavutatud põllumajanduslike tööandjate liidu ja põllumajanduslike tööliste liidu vahel 20. detsembril 1918. (Aruandja K. Tamm: Pidage meeles — 1918!) Mis seal meeles pidada? Teie ütlete, et see on revolutsioonilise valitsuse tehtud, mina ütlen, et see on kokkulepe ja seal on suur vahe.

Üldse näib, et härra Tamm välismaa seadustega rohkem on tutvunenud kui selle eelnõuga, mille vastu ta vaidleb. Nimelt, kui ma ei eksi, siis saab härra Tamme väidetest nii aru, et selle praeguse eelnõu järgi pidavat Eestis töötundide arv tegema 2.500 tundi aastas. (Aruandja K. Tamm: Teil vaja ainult kalender kätte võtta.) Mina võtsin mõlemad, kalendri ja seaduse, mina mõtlen aga, et Teie võtsite ainult kalendri. Siis tuleb meil nii välja, et kaks kuud aastas on tööpäev pikk 6 tundi päevas, see on $6 \times 25 \times 2 = 300$. (Aruandja K. Tamm: Igal kuul ei ole 25 päeva.) Kuidas siis Saksamaal on 25 ja meil ei ole, kas Saksamaa kuud on pikemad või lühemad? (Aruandja K. Tamm: Seal ei ole niipalju pühased kui meil.) Kui meie arvesse võtame eelnõu § 19. ettenähtud päevad, siis saame 2.675 päeva. (Aruandja K. Tamm: Ei saa!) Kui teisiti ei saa, siis peame üksikasjalikult veel kord kokku arvama. Kaks kuud — 6 tundi päevas on $6 \times 25 \times 2 = 300$ tundi.

Juhataja: Palun vaidlused lõpetada, muidu meie ei jõua kaugemale.

A. Jõeäär (stp): Edasi kolm kuud 7

tundi = $7 \times 25 \times 3 = 525$; 1 kuu 9 tundi = $9 \times 25 = 225$; 1 kuu 10 tundi = $10 \times 25 = 250$ ja 5 kuud 11 tundi = $11 \times 25 \times 5 = 1.375$, kokku 2.675. Kui võtate määra, siis tuleb seal rohkem kui 25 päeva. Keskmise arv aga on 25. Ainult 225 tundi on Eestis vähem kui Saksamaal. Meie peame silmas pidama seda, et meie ilmastiku olud on sootu teised kui Saksamaal. Seal ei tunta nii pikka talvet ja nii lühikesi päevi kui meil. Seal töötatakse teisiti kui meil ja on loomulik, kui seal on 225 tundi rohkem kui meil.

Meie võime võrrelda oma olusid enim Soome omadega kui Saksa omadega. Ka härra Tamm pidi tunnistama, et Soomes põllutööliste aasta töötundide arv on 2.650, s. o. väikesem kui meil. Kui maha arvame 2.675 töötunnist 2.650 töötundi, saame 25 tundi. Nõnda et meil töötundide arv aastas on 25 võrra rohkem kui Soomes. (Vahel h ü e.) Praegumaksvas põllutööliste seaduses on töötundide arv tõepoolest suurem, kui uues seaduseelnõus ette nähtud. Praegumaksvas seaduses on üle 25 tunni rohkem kui eelnõus ette nähtud.

Aga ega härra Tamm ometi ei nõua, et sotsialistid peaksid esinema eelnõuga tööaja pikendamise kohta. Meie võitleme inimväärilisemate elamistingimuste maksmapanemise eest ka põllutöös. Võitlus paremate elutingimuste eest on see, mis inimesoo on edasi viinud tema kultuurilise arenemise teel ja viib teda ka praegu ning tulevikus edasi, kõigi tagurlikkude ja vanameelsete püüete peale vaatamata, hoida küünte ja hammastega kinni kõige vana küljest.

Teiseks oluliseks puuduseks loeb härra Tamm seda, et kirjalikku kokkulepet palgaraamatu näol nõutakse. Ma tähendasin juba eelpool, et see on lihtsustatud kord. (T. Kalbus, tõer: Tempelmargid ka peale panna.) On vaba tempelmaksu tariifi järgi. Praegumaksev seadus nõuab kirjalikku lepingut kahes eksemplaris ja peale selle veel palgaraamatut. Uue eelnõu järgi aga asendaks palgaraamat lepingu.

Mispärast on kirjalikud lepingud palgaraamatute näol soovitatavad, sellest oli juba eelpool jutt, ja ma ei hakka seda kõrdama. Soovitaksin ainult härra Tammele, et tema siin peale Eesti- ja Liivimaa talurahva seaduste, kus vee ja leiva peale panemise ja vitsahirmu õiguste ning Jumala palumise järelevalvamise kohuste kõrval peremehelt ka kirjaliku lepingu sõlmimist töölistega nõuti, võtaks eeskujuna kas või Mussolini'lt, sest isegi Itaalia tervishoiu seaduse osa, mis käsitleb põllutöölisi, nõuab

lepingu sõlmimist kirjalikult, millest ärakiri antakse töölistele — artikkel 88. Ja kui üks lepinguosalistest kirjaoskamatu, tuleb lepingu kahe tunnistaja ja pürjermeistri, notari või kogukonna sekretäri juuresolekul asjaosalistele ette lugeda, mida need ametnikud oma allkirjaga tõendama peavad. Meil on enamus kodanikest kirjaoskajad ja kinnitatud vormi järgi valmistatud palgaramatusse andmete sissekandmine ei sünnita kellelegi ülepääsematuid raskusi.

§ 9 juures ei ole härra Tamm rahul raskest protsentidega ja on välja arvanud, et need teevad aastas välja 182%. (A. K o r n e l l, as: 182½!) Ah, pool, andke andeks, et ma poole unustasin. Ma ei tahaks uskuda, et põllumehed aasta otsa palgamaksmisega üle tähtaja viivitavad, sest palgamaksmise tähtaeg on niikuinii aasta lõpul, kui töö on tehtud. Aga härra Tamme arvates vähemast üks aasta ikka viivitatakse, et siis 182% välja tuleb. Kui nad õigel ajal palga välja maksavad, ei tule neil ühtki protsenti, poolt protsentigi maksta. Ja selle 182% maksmisest on lihtne asi pääseda sel teel, et pangast laenata 12% aastas. Puhaskasu oleks siis 170%.

§ 10 on sisse võetud tööandjate huvides. Aga härra Tamm tahaks, et peale kahjusumma, mis nõutakse sisse töölistelt, neid ka veel peremehe kasuks trahvitaks. Teiste sõnadega, peremehel peaks õigus olema ennast tööliste kulul rikastada. (Aruandja K. T a m m: Ma ei öelnud seda.) Trahvi võib ainult kohus määrata kriminaal süütegude eest, ja trahv läheb riigikassasse. Juba keskajast peale on riigid karistamise õiguse oma monopoliks teinud, nii et see soov härra Tamme peab jääma ainult vagaks sooviks. Aga ajaloolise mälestusena tuleb märkida, et aastal 1930 pärast Kristuse sündimist Eesti parlamendis nõuti tööandjatele õigust trahvide määramiseks töölistele. (Aruandja K. T a m m: Ei ole nõutud oma kasuks.) Ka seda, et tööandja määraks ise trahvi, seda ei või lubada, seega tahate tööandjale panna kohtu funktsioonid. Kui kohtuliku funktsiooni nende kätte anname, kui nad hakkavad trahvi peale panema, siis läheb asi keeruliseks trahviraha üleandmisega riigikassale, kuidas kontrollida, kas raamatud sisse seada igasse talundisse, kas seada Riigikontrolli järelevalve alla — see asi läheb liiga keeruliseks.

§ 14, mis korteritesse puutub, kordab sedasama, mis praegumaksva seaduse § 4 nõuab. Kas senine seadus selles osas on „Sollvorschrift“ või „Mussvorschrift“, seda

võivad põllumehed oma kogemuste järgi öelda.

§§ 15, 16 ja 17 kordavad praegumaksva seaduse § 3. ühes märkusega sõna-sõnalt, ei ole ühtki sõna juurde pandud. Need määrused on 10 aastat maksvad olnud ja ei ole kuulda, et oleksid raskusi põllumajapidamistele sünnitanud.

Et alaealiste koolilaste tööjõudu ainult kooli suvevaheajal tarvitada võib on loomulik, sest kooliõpilane ei saa samal ajal, kui ta koolis õpib, palgatöölise ülesandeid talus täita.

Tööpäeva algus ja lõpp ning puhkeajad määratakse kindlaks endivahelisel kokkuleppel. See nõudmine peaks olema täiesti loomulik ja arusaadav. (K. T o n k m a n, põl: See on ju praegu olemas nii.) Mispärast selle vastu vaidlete, et seda seaduses kindlaks määrata? (K. T o n k m a n, põl: Seda pole enam tarvis, see on ju fikseeritud.) Aga härra Tammele andis see põhjust ironiseerivalt küsida, kas igal inimesel peab saama kokku lepitud. (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Kas seadus seda nõuab? Kas praegune seadus nõuab miitingute pidamist? (K. T o n k m a n'i, põl vahelhüüe.) Kui härra Tamme arvates peremees armastab sarnaseid kokkuleppeid sõlmida sagedamini, isegi iga päev, nagu siin jutt oli, kes võib siis seda lõbu temale keelata? Ta võib kokkuleppeid sõlmida ka mitu korda päevas, iga puhkeaja algul eraldi, kui tal midagi mõistlikumat teha ei ole. Aga ma arvan, et vaevalt sarnaseid asjaarmastajaid meil palju leidub. Terve mõistusega loomulikud inimesed teevad seda asja palju lihtsamalt ja nende jaoks on see paragrahv kirjutatud. Samas paragrahvis on ette nähtud 9-tunniline öövaheaeg. Seda ei taha härra Tamm lubada. Tähendab, temale ei jätku 15-tunnilisest tööpäevast, sest ta ütleb, et ta vaidleb selle 9-tunnilise määra vastu. Tähendab, temale ei jätku 15-tunnilisest tööpäevast, kui ta ei taha 9 tundi puhkeaja lubada. (V a h e l h ü ü e.) Ega see praegune seadus ei takista, et see pikem võib olla. T. K a l b u s'e, tõer vahelhüüe.) Niisugust juttu võiks ju keegi teine rääkida, aga mitte endine kohtuminister ja jurist peale kauba. Peaks see stenogrammi sattuma, oleks ka jälle ajalooline dokument.

J u h a t a j a: Lugupeetud Riigikogu liikmed, ma palun üksteise iseloomustamised jätta.

A. J õ e ä ä r (stp): Muidu ma peaksin härra Holberg'i ajaloolisi lepinguid kah

hakkama ette tooma, kui teie iseloomustamist tahate saada; need kuuluvad ka kahtlemata ajalukku. (K. T o n k m a n, põl: Need on juba enne ette toodud.) Aga kui kord juba ajaloole läheneme selle seaduse juures, siis võtame Eesti uuema ajaloo käsile.

§ 23 on samuti praegumaksva seaduse § 16-da märkuse sõnasõnaline kordamine.

§ 24 kordab maksva seaduse § 17-dat sõnasõnalt.

§ 29-das on väljendatud sama põhimõtte, mis praegumaksva seaduse § 15-das kindlaks määratud, nimelt 50% lisatasu maksmine ületundide eest. Väljaarvestamise viis on siin lihtsustatud. Ja ma arvan, seda peate ometi tunnistama, et see on paremus selle seaduse juures.

Et Riigikogu tööst osavõtmine loetakse töölisel mitte õigel ajal tööle ilmumise vabandavaks põhjuseks — § 31 pkt. 6 — on tarvilik. (K. T o n k m a n, põl: Oodake, et Teid mõni siis veel sulaseks kauplema hakkab, küll selle eest hoolitsetakse.) Olgu küll, et § 35 pkt. 7 annab põllutöölisele õiguse lepingut lõpetada Riigikogu liikmeks valimise puhul, ei saa tulevikus seda õigust kasutada, sest palka makstakse uue kavatsuse järgi Riigikogu liikmetele tulevikus ainult selle aja eest, kui Riigikogu koosolekuid peab. Vaheajal tuleb Riigikogu liikmetel, kes põllutöölise hulka kuuluvad, paratamata oma senist tööd jätkata. Meie rühmas leidub sarnaseid liikmeid, võib-olla leidub ka teistes rühmades. (K. T o n k m a n, põl: Kes siis tööd teeb, kes siis rukist lõikab ja heina teeb?) Talvel teeb Riigikogus seadusi, nii nagu härra Tonkman'gi, ja suvel lõikab rukist. (K. T o n k m a n, põl: Minul teevad töölised töö. — L. J o h a n s o n, stp: See kõlab nii nagu vanasti öeldi — orjad teevad töö.)

J u h a t a j a: Ma palun isiklikud asjad jätta kõrvale ja kõnelejat mitte eksitada.

A. J õ e ä ä r (stp): Härrad Tonkman ja Tamm tahavad seda õigust seadusest maha kustutada, lugege stenogrammist, see punkt ei olevat vastuvõetav.

Edasi § 37, mis tööõnnetuste kohta käib, kordab praegumaksva seaduse § 9-dat. Meie ei pane sellega suuremaid kohustusi peale ega vähenda ka neid. Kui lugupeetud härra Tamm tsiteeris selleaegse põllutöömistri härra Keremi kõnest 1921. aastal, jätan õieti tsiteerimise eest vastutuse härra Tamme enese peale, kus härra Kerem omalajal kõnelenud, et või ei kõlba ahju määrimiseks savi asemel. (Aruandja

K. T a m m: Jah, tsiteeritud õieti.) See võib õige olla, kas härra Kerem seda ütles, seda ma ei tea, aga kui härra Tamm seda ütleb, siis ma usun, et või ei kõlba ahju määrimiseks savi asemel. See jutt ei kohutanud selleaegist Riigikogu enamust ja Tööstusliku töö seaduse peatükk 7 pandi maksma ja maksab põllutöölise kohta juba 10 aastat.

Põllutöömister Kerem on nüüd loodevastavasti selles ministeeriumis selgusele jõudnud, mille määrimiseks või kõige paremini kõlbab. Mõnel pool, kus maakorraldus käimas, tuuakse seda maamõõtjatele pannimäärde nime all. Võib-olla, et hakatakse teda edaspidi tarvitama veel mõne muu asja määrimiseks.

Senised härra Tamme väited olid õieti kõik sihitud nende määruste vastu, mis juba meil praegu maksvad. Et tema vaidles karistuseparagrahvide vastu, see oli täiesti loomulik ja täiesti arusaadav, ja õieti sellega oleksid pidanud vastuvaidlused siin piirduma, sest peale sanktsioonide sissevõtmise ei ole seaduseelnõus midagi uut, mille vastu tööandjate seisukohast võiks vaielda. See, et segakomisjonid kaotatakse, see vastuvaidlust ei võiks äratada, kõik muu on endine. Aga kui isegi Mussolini põllutöölise seaduses karistuseparagrahvid sees on, siis minu arvates Eesti põllutöölise seaduses need on ka tarvilikud, sest ilma selleta ei ole seadusel mõtet, ja oleks niisama nagu... (V a h e l h ü ü e.) Seda parem, kui võtate selle täpselt, nagu ta seal on, siis on see palju parem praegusest seaduseelnõust, kui sellega nõus olete. Ilma sanktsioonideta ei ole seadusel õieti mingit mõju, ja see oleks niisama, nagu kujukalt kirjeldatud Krölov'i valmis, kuidas kokk kassi noomib, kes liha sööb — A Vasjka slushaet da jest.

On päris selge, et § 42 ei tule siis tarvitusele, kui tööline kokku lepib palgamaksmise asjus ja kohtu poole ei pööra. Kus ei ole kaebust, seal pole ka kohut. See on selge.

Ja veel vähem on põhjust karta või arvata, et neid karistuseparagrahve suurema hulga tööandjate kohta tuleks tarvitada, sest kahtlemata on neid väikesem osa, keda tuleb korrale kutsuda. Kuid see korralekutsumine sünnib ka teiste korralikkude tööandjate huvides, sest mispärast peavad korratumad tööandjad ja palgamaksjad olema soodustatud tingimustes võrreldes korralikkudega, miks peame neid eesõigustama, kes jätavad palga tööliste maksmata sel ajal, kus teised palga korralikult tasuvad.

Ma loodan, et ma olen suutnud näidata, kui põhjendamatud on need vastuväited, mis selle seaduseelnõu vastu on esile toodud. Kas aga sellega arvestatakse, see on iseküsimus. Elame üle reaktsiooni ajajärku ja loodud on ühine väerind tööerakonnast põllumeeste kogudeni, kes kõik riigi varandused oma kätte tahavad kiskuda. (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüner-son: Kes seda riigivarandust on võtma läinud? Kas see on siis mõnele poliitilisele rühmale jagatud? Kas põllumeeste kogud selle saavad? — K. Tonkmann, põl: Ärge ajage niisugust tühja juttu, rääkige mehe juttu.) Aga mida siis tehakse? Kas see teile uudis on. Teie võtate igapäev seadusi vastu, kus makstakse toetust inimestele, kellel endal varandust küllalt, maksate igalt peekonsealt 10 krooni juurde, kelle taskust see tuleb? Meil on 30.000 peekonsiga, aga statistika järgi on umbes 100.000 põllupidajat, tähendab iga neljas põllumees võib ühe sea ära müüa, mille tagajärjel kolm peab neljandale ligi maksma. Kas see on riigi varanduste üksikute kätte andmine või mitte? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüner-son: Teie häbemata jutul peab kord piir olema.) Millel peab piir olema? (Hariduse- ja sotsiaalminister J. Hüner-son: Sellel jutul, mis Teie seal ajate.) Riigi varandustega niiviisi ümberkäimisel peaks olema piir.

Juhataja: Riigikogu liikmed, palun rahulikuks jääda!

A. Jõeäär (stp): Töolistelt aga tahetakse praegu riisuda isegi nende tööjõu kaitsevõimalusi, (J. Fukus, as: Katsuge ise ka töölisi pidada. — T. Kalbus, tüer: Mis Teie oma töölisele maksate?) kuid töölisklassi see ei heiduta, — võitluses karastub jõud.

Põllutöölise seaduse kaitset vajavad 82.000 Eesti Vabariigi täieõiguslikku kodanikku, kes ametliku üleskirjutuse andmete järgi meil põllumajanduses palgalisena teenivad. Neil kodanikkudel ei ole midagi peale tugevate käte, millega nad töötavad põldudel ja heinamaadel, mis ei kuulu neile endile, vaid õnnelikumatele kaas-kodanikkudele. Neil 82.000 ei ole muud, kui elav tööjõud, mille abil nad loovad uusi varandusi, väärtusi, mis tulevad küll kasuks rahvamajandusele ja maaomanikkudele, millest aga töötajad ise võrdlemisi vähe osa saavad. (J. Holberg, põl: Nad tänavu mitmes mõisas said maad ja on nälgas seal peal.) Kodanikus ühiskon-

nas ei saa olla kõnet majanduslikust ühe-õiguslusest. Seepärast ei saa ka nõuda ühegi kodanliku riigi põhiseaduselt, et ta kindlustaks kõigile kodanikkudele ühetaolised majanduslikud hüved. See jääb tuleviku ideaaliks, mille eest võideldakse. Kõrged sõnad, mis Eesti põhiseaduse sissejuhatuses kõnelevad õiglusele rajatud riigi loomisest, pandiks praegustele ja tulevastele põlvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus, jäävad kodanikus korras tühjadeks sõnadeks, kumisevaks vaseks, kellukesteks, mis helisevad, kuid mis kellelegi midagi ei anna peale tühja kõla. Kõige rohkem saavad need, kellel enne on kõige rohkem. Sajad miljonid lähevad neile, kellel enne majad ja villad välismaal ja kellel miljardid välismaa pankades. Miljonid lähevad juba väikesematele vendadele ja sajadtuhanded neile, kellel pole suuremat vara, kui mõni talu. (J. Saar, as: Palju Teie oma teenijale, härra Jõeäär, maksate?) Mul ei ole praegu maad ega talutöölisi. (J. Holberg, põl: Tal on jahtlaev.) Kahjuks ei ole mul ka seda, nii et jahil ka teenijaid ei tule pidada.

Meie põllumeestele on antud rasvatol- lid, maaparanduse laenud, peekonifondist juurdemaksud ja muud, aga ma ütlen, need on siiski raasukesed, mis meie põllumehed saavad. Asunikud saavad ehituselaenu, odava hinnaga riigimetsast puid ja muid väikesemaid soodustusi. Aga ma ütlen, mida väikesem ja vaesem keegi on, seda vähem ta saab. (Vahel hüüded.)

Juhataja: Palun rahu!

A. Jõeäär (stp): Kelle kulul aga see sadade miljonite jagamine sünnib? Ei ole need andjad helled Ameerika onud. (J. Saare, as vahelhüüe.) Jah, ma maksan ka oma tulumaksu ja arvan, et rohkem kui Teie. (J. Fukus, as: Kes advokaadi tulu enne on kindlaks teinud?) Ilma tasuta võõraste asjade ajamine, selle tulu kindlaksmääramine on kerge. (K. Tonkmann'i, põl vahelhüüe.) Ma ei hakka Teiega selle üle vaidlema, kui tahate võite maksuinspektori poole pöörata ja samuti ka linna juriidilise büroo poole, sealt kuulete, palju mulle makstakse. (K. Tonkmann, põl: Ega Teie töö siis midagi väärt ei ole.) Seda võite ka sealt teada saada, kas see on väärt või ei ole. Teie seisukohast hinnates on see küll nii. (L. Johnson, stp: Katsuge natuke tagasihoidlikum olla. — K. Tonkmann, põl: Kas härra Jõeäär on tagasihoidlik!)

Kas Ameerika onud maksavad meie

maksud? — Meie maksame neile ise korralikult oma võlad ja laenuprotsendid. Need andjad, kelle käest sajad miljonid tulevad, need on vaesed väikesed mehed, kes oma töö ja vaevaga peavad looma väärtusi, kes peavad kokku kandma, nagu mesilased tiik tilga kõrvale mesilasse need varad, mida siis mõni karu ühe kähahoobiga hävitab.

Andjate hulka kuuluvad ka need 82 tuhat põllutöölist, kellest tänase seaduseelnõu puhul kõne. Kõik, mida nad oma raske tööga teenivad, tarvitavad nad ära eluüldapidamiseks ja esimesejärgu tarbeainete muretsemiseks. Sellelt maksavad nad kõrgeid tolle nii riigikassa kui töösturite heaks. Maksavad vallale oma pearaha, samuti kui taluperemehekki. Ja igalpool valdades, kus põllumeestel enamus, rõhuvad nad oma tahtmise läbi, ning panevad tööliste sama pearaha, mis peremees maksab.

Kohustused riigi vastu on neil samasugused kui miljonite saajatel, isegi suuremaki. Mitmed neist aitasid luua Eesti riiki oma elukaalule pannes sel ajal, kui mõni riiklikust pangast sadade miljonite saaja ilutses kuskil välismaa kuurordis. Neilt ainult nõutakse, vastu aga midagi ei anta. Oleks neil maad, siis võiksid nad juurdelõikeidki nõuda riigimetsadest, nagu asunikud seda teevad. Nad ei nõua juurdelõikeid, sest isamaast ei ole neil jalatäitki maad. Nende isamaa on teistele kõik ära jaotatud. Nad ei nõua ehituselaenu, ei riigimetsast odava hinnaga puid, ega muid soodustusi. Nad ei vaja maaparanduse laenu ega muid odavaprotsendilisi laene riigisummadest. Nad ei vaja sadasid miljonid selleks, et tapamaju ehitada iga nelja maailmakaare poole, ei saa siis ka nõuda tuhandedilist ligimaksu igalt Eesti peekonsealt, mille inglased ära söövad.

Nad ei nõua kõigi nende koormate ja kohustuste vastutasuks, mida nad riigi, omavalitsuse ja ühiskonna kasuks kannavad, ei ühtki senti. Nad nõuavad ainult oma tööjõu kaitset. See kaitse ei lähe riigikassale ühtki penni maksuma. Rahvamajanduslikult on laialiste töolistehulkade osutjõu tõstmine, nende tervise ja tööjõu alahoidmine kasulik, äärmiselt tarvilik.

Ja õigustab neid selle kaitse nõudmiseks toosama kodanikkudele põhimõtetele rajatud põhiseadus, mis nõuab, et majandusliku elu korraldamine Eestis peab vastama õigluse põhimõtetele, mille sihiks on inimväärilise ülalpidamise kindlustamine sellekohaste-seaduste läbi, mis käivad muu seas tööjõu kaitse kohta.

Käesolev eelnõu on põllutööliste tööjõu

kaitseesadus. Riik peaks andma neile tolle minimaalse õigusliku kaitse, mida neil kui vabariigi kodanikkudel õigus nõuda.

Iga korralik peremees hoolitseb oma töölooma eest, et sellel oleksid korralikud ruumid, tarvilikul määral toitu ja puhkust.

Kumb on aga rahvamajanduslikult tähtsam, kas tööloom või elav inimene?

Kui riik ei taha anda põllutööliste isegi õiguslikku kaitset, siis antakse sellega tõendus, et riigil ei ole selle liigi kodanikkude vastu ühtki kohustust. Põllutööliste seaduse tagasilükkamisega visatakse näkku 82.000 Eesti Vabariigi täieõiguslikule kodanikule hoop, mida nad ei unusta. Antakse veel kord ülearune tõendus, et ka kõige moodsamatele demokraatia põhimõtetele rajatud kodanlikul riigil tööliklassi jaoks ei ole muud kui orjuseahelad. Ahelad, mille purustamiseks ei ole teist abinõu, kui oma jõud.

Põllutööliste seaduse eelnõu sisaldab selle õigusliku kaitse miinimumi, mis neile meie majanduslikkudes oludes õigustatud. Kui see seadus vastu võetakse, siis oleks see ainult raasuke, mis langeks neile laualt, kus ilutsevad: peekonifond, rasvatollid, odratollid, nisutollid, Teravilja kaitseesadus ja muud maitsvad road.

Kui ei taheta anda aga ka seda raasukest, siis tulevad asjaomastel teha sellest vastavad järeldused.

L. Johanson (stp): Austatud Riigikogu liikmed! Kuidas suhtub praegu Riigikogu enamus põllutööliste seadusele, seda avaldab kõigeparemini see meeleolu praegu siin. (Paremalt poolt: Nii-suguse kõne peale, nagu see eelmine oli!) See oli asjalik kõne, aga need vahelhüüded ja see toon, mis kohapealt võeti kõne suhtes, paljastasid ka neid inimesi, kuidas nemad suhtuvad sellele suurele tööliste kategooriale, kuhu 83.000 inimest kuulub Eestis ja peale selle nende perekonnad ja lapsed, keda nad toitma peavad.

Enne seda päevakorra-punkti oli tapamajade, sigade pensioniseadus, ja vaikselt võeti see vastu, näod hiilgasid, paistis isesugune rõõm terve rea inimeste nägudel. Ja mina vaatasin, sigade seaduse poolt hääletasid isegi Riigikogu vaimulikud, andsid oma õnnistuse, ja palju ei puudunud, et nad oleksid oma käed üles tõstnud hüüdes: sigade fond Eestis olgu õnnistatud. Sigade fondi seadus aga paneb rahvale, tööliste suured maksud tapamajade, mitte põllumeeste, vaid nelja tapamaja heaks. Nelja tapamaja, kus on 10, 12 või 15 direk-

torit, neile võetakse siin ilusad pensioniseadused vastu, aga kui tuleb järgmine päevakorra-punkt, põllutöölise seadus, siis ironiseeritakse laste üle, siis ironiseeritakse noorte üle, siis öeldakse, mis lapsed need on, kui nad 12-aastaselt tööle ei lähe, ja tuuakse nähteid, kuidas mõni perepoeg natuke aega, mõni päev komberdanud adra taga 12-aastasena, ja sellega tahetakse näidata, et peremehed noorelt on adra taga olnud ja et kõik 12-aastased tuleksid rakendada adra taha. Niisuguseid järeldusi tehakse.

Eesti on põhiseaduse järgi demokraatlik vabariik, kus on ühesugused õigused sulasel ja peremehel, aga kui jutt tuleb sellest, et tuleb ka võimaldada põllutöölisele rahvaesinduse ülesannete teostamist, mis ta peale võivad maksva seaduse järgi sattuda, siis öeldakse, miks ta rahvaesindusse tuleb. Siis küsitakse, kes selle töö maal ära teeb? Ja kui öeldakse, kes rahvasaadikust peremehe töö ära teeb, siis lüüakse Jaak-Joorami moodi vastu rinda ja öeldakse: sulased teevad mu töö ära. Need on aga samasugused kodanikud, samasuguste õigustega Eesti riigi kodanikud, nagu varandusega inimesed, ja seepärast ei saa nende peale ülevalt alla vaadata, nagu siin seda püüti teha. Maal ei vaadatagi niiviisi põllutöölise peale, sest maal ei tunne meie palju Joorameid, vaid suur osa inimestest on mõistlikud, kes tunnustavad sulaste ja põllutöölise õigusi.

Siin seatakse põhimõtte üles, et selle seadusega tahetakse kindlustada töölisi, kuid põllumehi mitte. Omaeelmises kõnes näitasin, et terve IV Riigikogu on olnud teatud kihi kindlustamise tähe all. Kui kõigi seadustega, mis vastu võetud põllumeeste huvide kaitse tähe all, oleks põllumeeste huve kaitstud, siis oleks see arusaadav. Siin on aga teatud kihtidele kindlustust antud. Kui näiteks võtame rukkiostu. Osteti rukist riigi ladudesse. Kaupmehed ostavad seda rukist kokku, ja riik hakkab nende käest nüüd tagasi ostma. Ja nii käib see rukis edasi ja tagasi.

Samuti nisutollid. Nisutollide seadus oli ka põllumeeste kindlustamiseks, ja kes lõikas sellest? Paar suurkaupmeest. Tollide kõrgendamise teadsid ainult 2, 3 ametnikku ja valitsuse liikmed. Samal ajal aga, kui asi valitsuses oli, oli kõige suurem sissevedu ja sellest saadi 17 miljonit. Ma toon need näited selleks, et näidata, kuidas kõneldakse põllumeeste kindlustamisest ja selle tähe all on kindlustatud senijani teatud kihte ja üksikuid ringkondi. Kui aga

põllumeeste huvid on kõne all, siis oleme meie, sotsialistid, alati suhtunud sellesse tõsiselt ja suhtume ka niiviisi edaspidi. Igat sammu, mis põllumajanduse tõstmiseks ette võetakse, tervitame ja toetame, ning sel alal ei ole meile midagi ette heita. Meie nõuame, et ei oldaks ühekülgne, ja kõne alla võetaks ka töölise, ka maatöölise seisukorra parandamine, ja nõuame, et sellesse suhtutaks tõsiselt ning ei katsutaks irooniaga naeruvääristada. See sündis juba esimese kõne, aruandja kõne juures, kus igast üksikust paragrahvist püüti välja lugeda seda, mida neis paragrahvides ei ole. Seda võime meie teha igaüks, niipalju on meil naljaandi, huumorit kõigil, et meie võime igast tõsisest seadusest, isegi võimalikkudest raamatutest, võime piiblist, võime lauluraamatust, igalt poolt võime välja lugeda seda, millega võimalik naeruvääristada. Kõike saab teha, iga inimene tuleb sellega enam-vähem toime. Teie kuulsite, kuidas siin paragrahve seletati. Midagi sarnast ei ole selles seaduses. Avalikus arvamises katsuti näidata, nagu oleks Jumal teab missuguse seaduseelnõuga tegemist, millel ei ole põhja ega sisu. Ei tahetud näha seaduses sellist, mida elu vajab, ja mida vajab töölise ja teenijate vaherkord, see vaherkord, mis mitte ainult meil ei vaja korraldamist, vaid mis ka mujal, ja mis on mujal korraldamist leidnud. Meil on katsutud isegi sellest teha omapäraseid järeldusi, et on seaduses ette nähtud 9 tundi öövaheaga. Vahele hüütakse, seda on vähe, meie tahame rohkem anda, tegelik elu annab rohkem. Siin on miinimum ette nähtud, ja sellest peaks igaüks aru saama, et 9 tundi peab igaüks tingimata saama öövaheaga. Töövaheag, öövaheag võib ka suurem olla. Aga härrad Riigikogu liikmed võtavad vabaduse öelda, et praegu on öövaheag suurem töö juures kui 9 tundi. Niisuguseid järeldusi, ma toon näiteks, tehakse üksikute paragrahvide juures. Seejuures on see seaduse paragrahv maksev.

Edasi on toodud andmeid põllutöölise palkade kohta. Öeldakse, et need arvud, mis mina ette tõi, ei pea paika. Kõneldakse suurtest põllutöölise palkadest, aga meil on olemas selle kohta andmed, statistika kuukirjas ilmunud andmed, mis näitavad, et põllutöölise palgad ei ole sedavõrt tõusnud, nagu elukallidus on tõusnud. Ja need andmed, mis ma mineval korral ette kandsin, nagu statistika büroo väljaandes on, näitavad meile, et põllutöölise palga ostujõu langus 1928. aastal oli 1923. aasta tasapinna lähedale jõudnud. Nii et ostujõu

langus, kuigi palgad on näidanud tõusu, on, kuid igal aastal siiski elukalliduse tõus on protsentuaalselt suurem olnud, ja palga ostujõud on ikka enam ja enam vähenenud. Neid andmeid ei saa ümber lükata. Kui üksik peremees maksab suuremat palka, see ei ütle veel midagi põllutöölise keskmise palga kohta. Kui seda teeks terve nurk, kus härra Tonkman elab, ka siis ei muuda see neid andmeid, mis meil ainukesed ja mis on praegu ametlikud. (K. T o n k m a n, põl: Kas Teie arvates suudab põllumajandus kõrgemaid palku maksta?) Põlumajanduses makstakse praegu põllutöölisele turuhinda, ja seejuures on veel soodustavaks tingimuseks põllumeestele see, et töötatööliste arv on suur. Teame, mida rohkem on töötatöölisi turul, seda väiksemad on palgad. Ükski seadus ei määra praegu Eestis põllutöölise palka. (V a h e l h ü ü e.) Igat töolist ei võeta, aga neid töölisi, keda võetakse, on ka külluses, ja see määrab praegu palga. Mingit seadust ega kollektiivlepingut põllutöölistel ei ole. Põllutööliline saab oma tööjõu eest praegu turuhinda. (K. T o n k m a n, põl: Aga see turuhind on nii kõrge, et põllumees ei suuda maksta.) Ma usun, et kui põllutöölised praegu kollektiivlepingu alusel hakkaksid nõudma, siis põllumees võiks isegi rohkem maksta.

Siin toodi ette terve rida näiteid välismaalt. Seal olevat tööpäev pikem kui meil. Aga need andmed ei vasta siiski tõelustele. (Aruandja K. T a m m: Olge head.) Teie ütlete, et meil tehakse päikesetõusust loojaminekuni suvel tööd. Teie ütlete, et Saksamaal on pikem päev ja lisate samas juurde, et Saksamaal tehakse päikesetõusust loojaminekuni tööd. Aga meie teame, et seal on päev lühem tunni kuni 1½ tunni võrra.

J u h a t a j a: Kõneleja, Teile annab oma kõneaja rkl. Sirro edasi.

L. J o h a n s o n (stp): Loodus määrab Saksamaale lühema tööpäeva, kui see meil on. Need näited, mis Teie tõite ette Hollandi kohta, võivad käsitada tõesti Hollandi asumaid Jaavat, Madurat ja teisi, aga mitte seda Hollandit, mis Euroopas asub. (K. T o n k m a n, põl: Aga loodus on armulisem Saksamaal ka põllumehe vastu. Teie seda ometi ei salga.)

Meie põllutöölisele tehti etteheiteid, et nad pillavalt ja laialt elavat. Neil olevat isegi jalgrattad, neil olevat uurid, kalossid, kraed ja kõik olevat neil. Aga ma ütlen, et

meie põllusulasele, kui on korralik talu, ja sulane ei jõua jalgratast ise osta, peaks jalgratta peremees ostma. Jalgratas ei ole mingi uhkuseasi, vaid meie maaoludes tehniline liikumise abinõu, mille järele on suur tarvidus. (K. T o n k m a n, põl: Härra Johanson, ma ütlesin, et tema palk võimaldab seda temale osta ja pool palgast jääb tal veel järele.) See on päris korralik sulane, kes oma palgast ostab enesele seda, mis tal tarvis on, ja selle üle nüüd Riigikogu kurjustada, et sulastel on jalgrattad, see on täiesti kultuurivastane. (K. T o n k m a n, põl: Härra Johanson, ärge minu sõnu pahempidi pöörake.) Kui töötasu hakkame lahendama, siis ma ütlen, et töötasu, mis ta aastast saab, võimaldab talle 4 jalgratast osta. Siin ei ole mõtet seletama hakata, mis ta võib enesele palgaga osta, kas ta ostab selle eest jalgratta või uuri, igatahes ta ostab seda, mida tal tingimata tarvis on.

Missugused on palgad, seda teame meie väga hästi. Need on avaldatud statistika kuukirjas ja see pole kellelegi saladus. (K. T o n k m a n, põl: Ega statistika kuukirja järgi keegi palka ei maksa.) Statistika kuukirja järgi ei maksa keegi palka, aga selle järgi, kuidas on palka makstud, pannakse keskmised numbrid statistika kuukirja üles, — seal on Teil õigus. Ennem makstakse palk ja pärast tehakse statistikat. (V a h e l h ü ü e: Statistika lonkab.) See on teine asi, kui ta lonkab. (V a h e l h ü ü e: Teil on vanad andmed. Need olid 1928. a. andmed, andke tänavuaastased andmed.) Lugupeetud Riigikogu liikmed, teie keskel on inimesi, kes nufrisevad statistika büroo üle, et ta ei ole tänavuaastaseid keskmisi andmeid avaldanud. Teie olete unustanud, et detsembrikuu on veel ees ja tänavuaastased andmed tulevad tuleval aastal. (V a h e l h ü ü e: Aga elukalliduse andmed?) Elukalliduse üle tõin mina andmeid. Ma ei tea ja ei kujuta kuidagi endale ette, et statistika büroo saaks avaldada põllutöölise kohta andmeid 1931. a. suhtes, samuti ei saa detsembrikuu andmeid kätte. (V a h e l h ü ü e: Elukallidus!) Elukallidus ei ütle palga juures üksi midagi. Kui tahame palga ostujõudu kätte saada, siis peab teada olema palgasumma ja elumaksumus ja nende võrdlusest võime teha järelduse. Kui kuu kohta saame elumaksumuse arvud, ega need arvud midagi põllutöölise palkade kohta ei ütle. Minul on uuemad andmed ja nende järgi võib öelda, et aasta jooksul seisukord palju muutunud ei ole, see muutumise protsent on võrdlemisi väike. Minu andmeid tuleb uuemateks pidada.

Siin on selle üle räägitud, et inimesed tulevad maalt linna ja nagu nad tuleksid sellepärast linna, et siin on kergem elu. Seda on siin mitmel korral rõhutatud. Ma pean ütleva, inimesed ei tule maalt linna sellepärast, et linnas kergem oleks, vaid sellepärast, et nad maal on ülearuseks saanud, nimelt üks osa. Maa tarvitas enim rohkem töäjõudu kui praegu, see on igapäevale selge. Ka on maal töö mehhaniseeritud. Seda ühelt poolt. Edasi on asundusepoliitika inimesi maalt välja surunud. Mõisa maa peal, kus enne oli normaalne arv töölisi, seal on nüüd asunikud ja need on praegu seevõrt rasketes tingimustes, et nad teevad ülemäära tööd ja rakendavad oma perekonna põllutööle. Sellega on arusaadav, kui arvesse võtta mõisa tööpäeva pikkust ja neid tingimusi, et praegune olukord hulga inimesi maalt välja surub. Nii meie näeme, et siin etteheiteid teha inimestele, kes maalt linna tulevad, ei ole õige. Olud, majanduslik ja tehniline areng on süüdi, samuti ettevõtetud uuendused, mis maal läbi viidud, nõndanimetatud maareform. (V a h e l h ü ü e keskelt.) Mõisatöölised naised tegid ka enne tööd, aga mõisatöölised lapsed ei olnud nii väga tööle rakendatud, nagu meie kehvemate asunikude lapsed on tööle rakendatud. Ja mõisatöölised naiste töö oli piiratud, aga praegu ei ole piiratud, ja see on üheks põhjuseks. (P a r e m a l t p o o l t: See tähendab, et töölised olukord on parem kui põllumehe olukord.) Väga õige, et üks osa asunikku hulgast endid ja oma perekondi liiakurnavad. (K. T o n k m a n, põl: Mitte üks osa, vaid kõik.) Kõigi kohta ei saa öelda. Kuidas härra Saar ennast kurnaks? (P a r e m a l t p o o l t: Mõned välja arvatud. — K. T o n k m a n, põl: Ega härra Saar ei ole asunik, ta on „koondus“.) Härra Saar on tüübiline asunik, see on seisus. (N a e r. — V a h e l h ü ü e keskelt.) Ma ei kaeba, ma arvan, et ma võin ennast rohkem kurnata, aga Teie, mulle näib, et Teie olete viimse piirini jõudnud. Mulle ei tee see kurnamine viga. (J. F u k s, as: Perekondlikud asjad.) See on kõrvaline asi, ärme sellest kõnelema. — Jutt oli siin sellest, et kui inimesed maalt linna tulevad, siis on häda, ja selle linnatuleku vastu võib võidelda ainult teatud reformidega, teatud uuendustega. (A. S c h u l b a c h, tõe: Viimase kahe aasta jooksul ei ole linnad enam kasvanud. — K. T o n k m a n, põl: Härra Johanson, Teie näib see küsimus päris selge olema, mis Teie siis kõnelete?) Viimasel ajal kasvu ei ole näha, nii ei või

öelda, kuipalju inimesi mineval nädalal juurde tuli või välja läks. Aga niipalju, kui ma Tallinna linna arvustikku vaatasin statistika kuukirjast, on linnad kasvanud. See on loomulik, et nad kasvavad. Võib-olla ükskord tuleb piir, kus inimeste linnavoolamisele tuleb seisak, kuna olud on linnas sarnased, et inimene heameelega ei taha siia tulla, vaid nälgib parem maal. Mis tuleb selleks teha, et inimesi maal hoida? Kuidas takistada neid linna voolamast, kus sotsiaalsed pahed on suured, kus tööpuudus annab ennast tunda, kus korterikitsikus on suur? Selleks tuleb neid reforme läbi viia, nende hulka kuulub ka see, kui põllutöölised õigusi jalule seame, kui töö- ja puhkeaega korraldame ja seda, et nad oma palga kätte saavad. (K. T o n k m a n, põl: Kui asunik palkab endale sulase, siis saab sulane 3 tundi varem õhtule kui asunik. Kujutage ette, mis reform see siis on!) See on selle järgi, kuidas talukoht. Maal on tarvis korteriolusid parandada, nii et perekonnad võiksid maal elada. Selleks ei ole meil aga kavu. Meie elame praegu 20. aastajal, kuid maal on inimesi, kus perekond peab võraste inimestega oma tube jagama. See ei ole õige nähtus. Siin on tarvilik ehitada korralikud teenijatemajad. See sünniks muidugi aja jooksul, ega see ruttu ei lähe. On tarvis parandada töötingimusi, et põllutöölised saaksid korralikult oma palga kätte. Samuti on tarvis normeerida nende puhkeaega. Peale selle on tarvis, et neid kindlustataks. Nii et kui vaatame seda seadust põllumajanduse ja põllumehe huvide seisukohalt, siis ei saa nii eitada töölised ja tööandjate vahet korraldavaid seadusi, nagu meil siin on. Niisugused normid on siin tingimata tarvilikud. See peaks igapäevale selge olema. Nii käega heita ja öelda, et ei ole tarvis sarnaseid seadusi, seda võib küll teha, aga seda tehakse meeoleolu ja tujude all. Kui seda küsimust sisuliselt kaaluda ja vaadelda olusid, mis elust välja kasvanud, siis ei saa neid seadusi, mis vahet korraldavad ja teatud õigusi annavad põllutöölised, eitada. Need on paratamatud seadused. Teie ütlete, et ei ole, aga terve kultuuriline ilm ütleb, et need on paratamatud, ainult teatud osa vanameelseist, kellel on nagu sisse kasvanud vastuseis sarnastele seadustele, on selle vastu, aga muidu ka vanameelsete seas on suur hulk sarnaseid inimesi, kes aru saavad, et sarnased seadused tarvilikud. Neid on mujal maksma pandud ja tuleb ka siin maksma panna. See suhtumine, mis ilmsiks tulnud Põllutöö-

liste tööaja ja palgaolude korraldamise seaduse vastu, on pinnapealne, meeoluline, ja see peaks kaduma, ning ma olen kindel, et sarnane suhtumine ka kaob.

(H ü ü d e d: Lõpetada!)

Juhataja: On ettepanek, lõpetada koosolek.

(Hääletatakse.) Ettepanek on vastu võetud. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 21.10 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretärid (allkirjad).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).